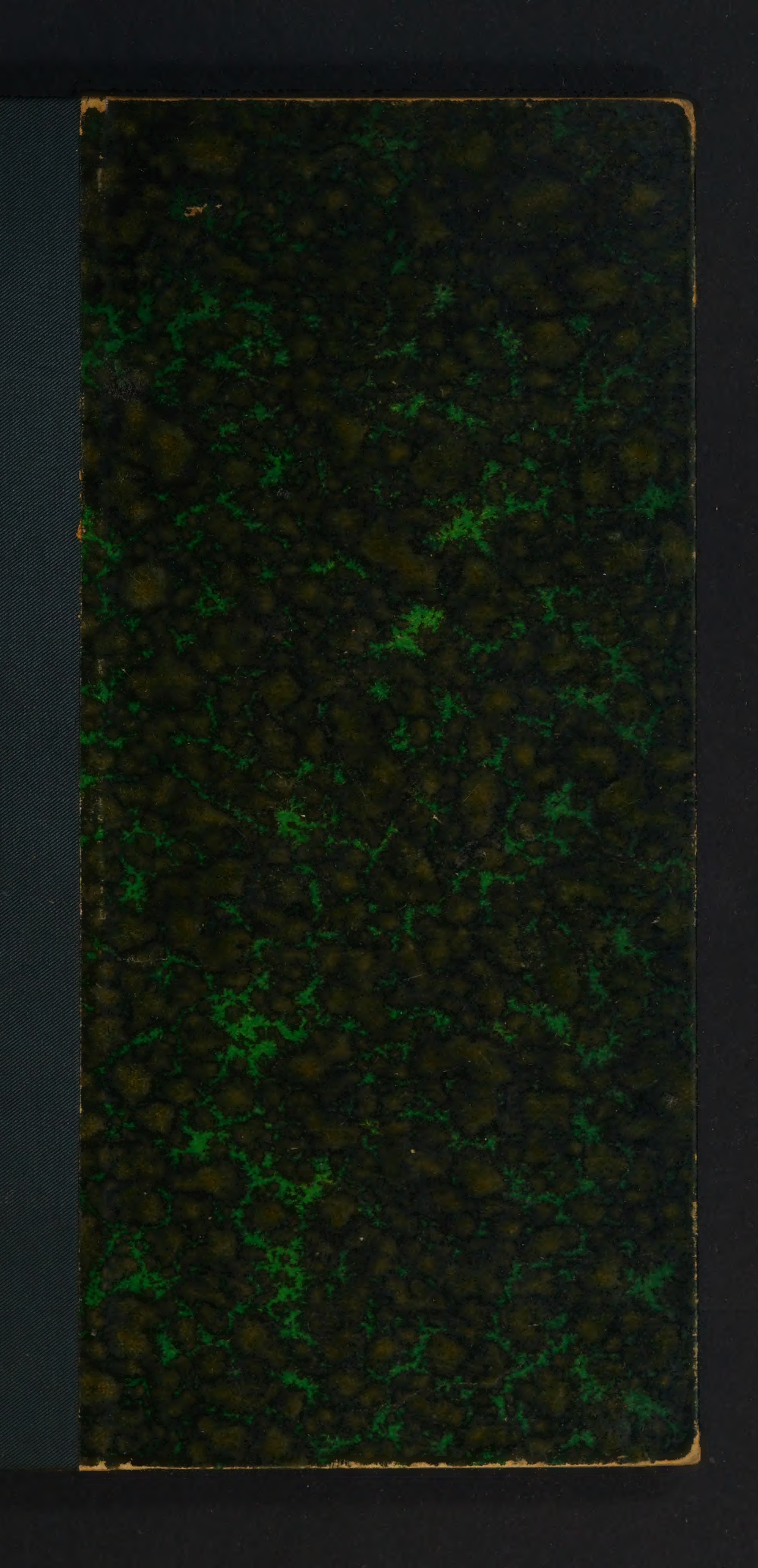
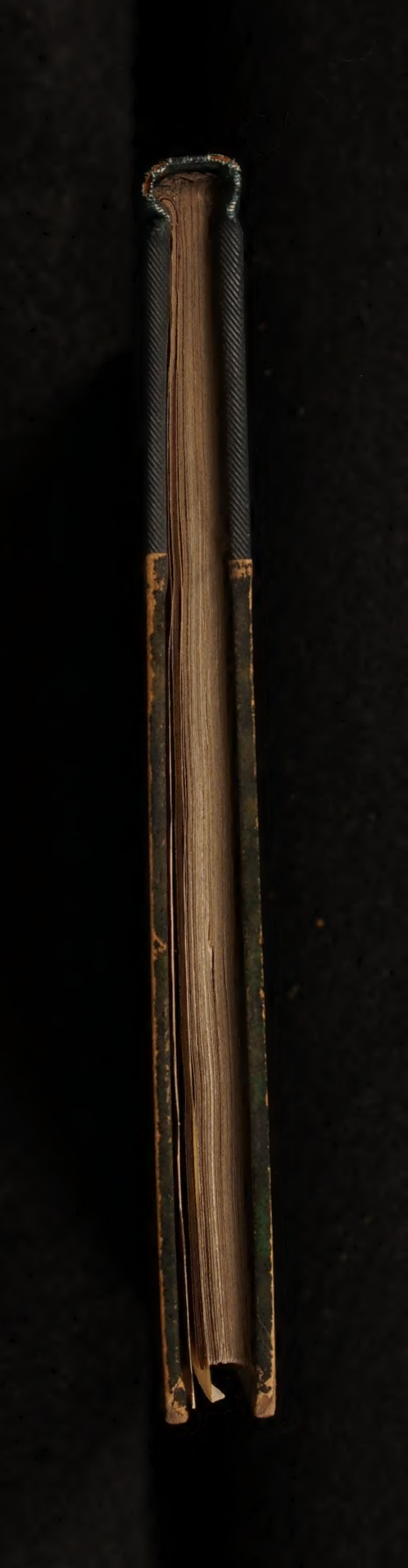

MASPONS Y LABROS - JOCHS DE LA INFANCIA

JOCHS DE LA INFANCIA.

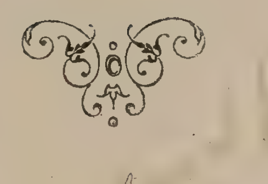
JOCHS DE LA INFANCIA

PER

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS

ADVOCAT, SOCI HONORARI DE LA ACADEMIA DE

BONAS LLETRAS DE BARCELONA.

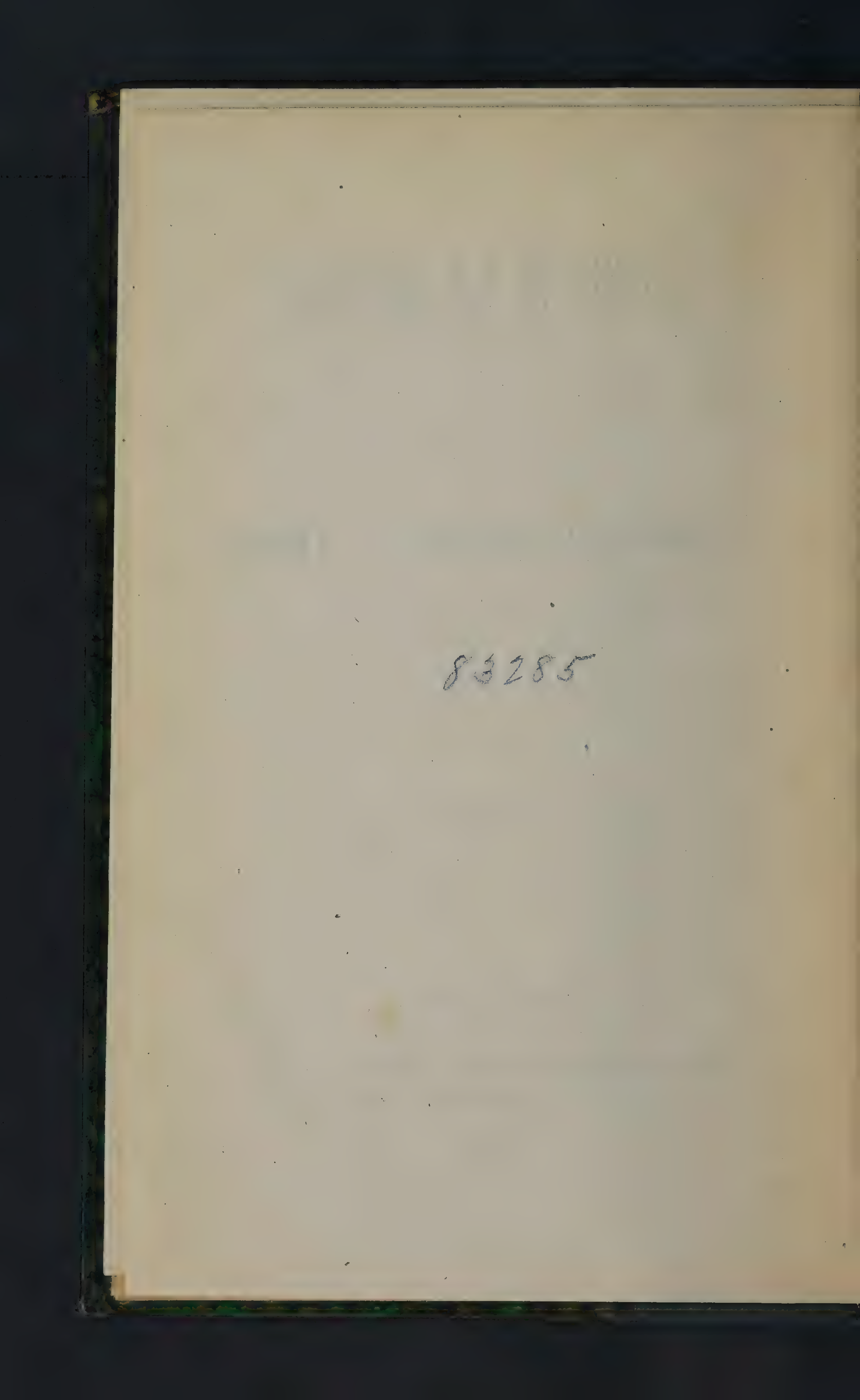

BARCELONA.

ESTAMPA DE FREDERICH MARTÍ Y CANTÓ,

CARRER DE MONTJUICH DEL CÁRME, 6.

1874.

83285

A MOS ESTIMATS FILLS

Francisco y Ramon Maspons y Anglasell.

JOCHS DE LA INFANCIA [1].

Pera vosaltres tendres infants escrich aquest llibre, que pues m' agradeu tant y de tal manera ab vostres infantils jochs, embadaliu la mia ánima que so volgut una volta encara, per mes que feixugas obligacions damunt meu pesin, barrejarme entre vosaltres y gosar l' inefable goig que de la vostra companyía se 'n reporta. Quan jo 'us veig corre pel meu aprop ab l' ull viu, lo front alt y la cara encesa, ab la alegría al cor, plens de animació y vida 'us so franch, me feu tal enveja, que si gosés voldría tornarme com vosaltres.

(1) Ja se que potser aquest títol no es prou castís y que hauria estat millor « Jochs de la infantesa», mès l' us ja l' ha consentit y per axó 'l poso.

No heu d' estranyar donchs que ab amorós dalit 'us hagi anat sempre seguint y hagi aprés los jochs vostres, los quals tant me plahuen que m' han fet naixe 'l desitg de aplegarlos en un llibre y donárvoslos impresos á fi de que 'ls poguessiu recordar sempre, y en mes afanosos temps poguessiu fer reviure en las vostras ánimas las alegrías y goigs de vostra edat mes venturosa. Y sino digueume, petits y tot com sou, ¿no 'us ve la alegría al cor, quan 'us recordeu, encara que siga confosament, perque vostra infantil memoria mes no 'us permet, lo dia aquell en que vostra mare, tota joyosa de tenirvos, prenentvos ab totas duas mans 'us alsava al enfront de son rostre, y tot vellugantvos, riallera 'us cantava:

La cirereta 'm fa ballá
quan la veig tan boniqueta,
la cirereta 'm fa ballá
quan la veig vermellejá?

ó

Virolet Sant Pere,
virolet Sant Pau,
la perruca 'us queya,
la perruca 'us cau.

Que de vegadas cambiava dient:

Virolet Sant Pere,
virolet Sant Pau,
que 'n veniu de Roma
y 'n porteu corona
de Sant Nicolau.

Vosaltres li pagavau lo cant ab una rialleta dolsa y hermosa com la de un ángel, y ella omplíntse-

li 'l cor de ditxa, donantvos un petonet 'us assentava á la falda y fentvos joguinas ab la ma, 's posava á cantar ab aquell tan bonich y propi tó.

Galaneta ma
pera papá pa,
pera veura vi
per aquí, per aquí, per aquí

que 'us feya fer una grossa rialla.

O bé

Galaneta ma
pera papá pa,
galaneta si
pera veure ví.

La vostra cara animada y viva 'm diu que es encara un dols recort que viu en vostra ánima; y es que hi anava tot lo carinyo d' una mare. En res encara paravau esment, vostres ulls ni gaire be se fixavan, los brassets tot just sabian bellugarse y no obstant quan vostra mare tant y tant ditxosa ab vosaltres 'us ho cantava, movíau lo vostre cos, las manetas semblava que prenian una inusitada vida y mirántsela ab joyosos ulls, eixía una rialla de vostra boca, que la omplia d' una felicitat complerta com pocas hagués tingut en aquesta vida.

Donchs si era així y gosavau ella y vosaltres, ab goig recordaréu també mes endevant los jochs que foren la delicia de la infancia vostra. Jo de mi 'us se dir que es una de las millors estonas que passo aquella en que per un atzar qualsevol, venen á ferme companyía ó á cambiar l' embalum d' ideas que á voltas en atrafagadora ansia de mon pensament

s' amparan, los recorts de 'ls jochs de ma infantesa.

Per aixó crech que veureu ab gust lo present llibre, y donchs que 'us tinch á tots reunits y sembla que 'us plau que 'us ho conti, deixeume comensar, que alguna bona estona potser ne podreu traure.

Sou tant petits, que potser no podeu jugar encara per vosaltres sols, llavoras com vostres pares tant vos estiman, axí que se 'ls esdevé una estona vagarosa se complahuen en tenirvos y en juntarse ab vosaltres en jochs y alegrías y un joch ó festa per millor dir no sels hi acut que desseguida en planta no 'l posin: Ja es lo pare qui 'us te á la falda embadalintse ab vostras monadas, que posantvos damunt un genoll y fentvos saltar acompassadament 'us va cantant:

Arri, arri tatanet (ó caballet)
anirém á Sant Benet,
comprarém un panallet
per diná, per sopá
per en Francisco no n' hi ha.

Si Francisco es lo vostre nom, fentvos fer al últim un saltiró ben gros, tot allargantne la cantarella.

O si ja 'us agrada cambiar sovint de jochs, que fins tan petits ja se 'us mostra lo carácter y la varietat 'us plau, 'us ho torna á fer, tot cambiant la tonada y dihent:

Arri ruquet,
á la fira, á la fira,
arri ruquet,
á la fira de Poblet,

á diná, á sopá,
á la fira, á la fira,
á diná, á sopá,
á la fira hem d' arrivá.

O be es la vostra mare qui comentsantvos á fer caminar, tot ajudantvos á mudar lo peu, 'us canta:

Peu, peuó
de la Margarideta
peu, peuó
de la Margaridó.

Y seguint ab amorosa ditxa vostres primers passos, tot d' un plegat omplíntseli 'l cor de joya, 'us agafa, 'us alsa, 'us fa un petó que tot ressona y tenintvos alts, en lloch de tornarvos á terra, 'us posa demunt una taula, 'us agafa las manetas y dihent:

Un, dos, tres,
salta pagés.

'us fa saltar abaix ab gran alegría vostra, que tot rient, mitg xarrotejant, diheu: — Mes... mama, mes...— Y llavoras la vostra mare, sempre complascent, 'us torna á agafar y pujantvos damunt la mateixa taula ó altre puesto alt, tenintvos també per las manetas, 'us canta:

Salta, miralta,
trenca una galta,
Nostre Senyor,
te 'n dará una altra
de millor,

y encara que á mitg cant ja precipita la cantarella, vosaltres ja no teniu mes paciencia y no ha acabat encara, que ja sou á baix mitg saltant, mitg agafantse ab son vestit ó faldillas ab grossas riallas vostras y de la vostra mare.

Per aixó y perqué ja hi feu una mica de entremaliadura lo joch 'us agrada y vostras vehuetas cridan:— Mes... mes... Fins que la vostra mare ab lo bon sentit práctich que sempre la distingeix, comprenent que no es lo contradirvos lo modo de fervos callar, sino lo distreureus, 'us agafa y 'us diu:— Ja veurás, para la maneta.— Y fentvos pessigollas ab un dit en lo palmell de la ma, que vosaltres confiadament li heu donat, diu:

Titeta pon,
pon un cucou,
pel nené
per diná,
per sopá,
nyany

ficantvos lo dit á la boca, com si 'us lo volgués fer menjar. O fent veure que 'us hi vol posar alguna cosa diu:

Ralet, ralet
para dineret;

donantvos al acabar un cop á la má. O bè:

Pon, pon, titeta pon,
saca dinero, saca dinero,
pon, pon, titeta pon,
saca dinero de mi bolson,

fentvos forsa pessigollas sota la aixella.

Mes la cosa es massa curta y 'l cambi un xich bo y depressa pera que vosaltres 'us ne acontentéu. Llavoras no te altre recurs que distreureus d' altre modo y com vostres desitjos son lley per ella ¡ tant vos estima! è inventaria mil arbitres pera acontentarvos si mil los vostres desitjos fossen, 'us assenta en una cadira, s' agenolla á vostres peus, agafa las vostras gentils manetas fentlas picar la una ab l' altre y ab tó acompassat y alegre, se 'us posa á cantar:

Vall manetas,
pica manetas,
picalas tú
que las tens boniquetas.

La vall, vall,
la queta de la gallina,
la vall, vall,
la queta del nostre gall.

Nostre gall es tan traidó,
canta de dias, canta de dias,
nostre gall es tan traidó,
canta de dias y de nit, nó.

Nostre gall es cantadó,
que la titeta no ho es gaire,
nostre gall es cantadó
que la titeta no ho es nó;

Nostre gall es tan traidó,
que 's menja 'ls ous de la titeta,
nostre gall es tan traidó,
que 's menja 'ls ous del ponedó.

Fins que vosaltres cansats de tot lo dia 'us aneu poch á poch adormint sens adonarsen, sino sou de geni viu y entremeliat que allavoras no 'n teniu encara prou y nesessiteu ó que 'l vostre pare assentantvos en sos dos genolls junts, 'us agafi per las mans y 'us fassi balancejar cap enderrera fins á tocar quasi ab lo cap á terra; dihent tot pausadament:

Bim, bom,
las campanas de Salom (1)
tocan á festa
y fan bim, bom. (2)

---

(1) Vulgarment se diu « Salom » per rahó del consonant, mes es Salou, de la població de est nom, en la Provincia de Tarragona.

(2) En un erudit estudi sobre alguns d' aquestos jochs nostres de J. Pin y Soler, insertat en la important revista *des langues romanes*, hi ha una variant que jo no he sentit; diu:

Ning! nong!
Las campanas de Salou
A qui enterran
A Candelas
Quí s' enriu?
La perdiu....
Jou! Jou! Jou!

A Candelas lo suposa un famós lladre de Catalunya.

També hi posa un altre joch que jo no he pogut arreplegar y que per lo tant sols puch posarlo com nota.

Molts noys sentats al voltant d' una pedra plana, diu, pastan trossos de fang, vuyts de dins, que 'n dihuen *petarinas*. Cada hú tira la seva bufeta de fang á la pedra dihent:

Taparina, taparana
me la tapas de bona gana?

lo qui acepta 'l desafio respon:

ó que la vostra mare, mentres 'us va despullant, pera distreureus del mal humor que 'us dona la son, 'us agafa la ma y posanthi la seva de cantell horisontalment damunt lo turmell y anant seguint á trossos petits bras amunt, donantvoshi cops 'us digui:

Quan vagis á la carnicería
no compris carn d' aquí,
ni d' aquí... ni d' aquí...
sino d' aquí, que n' hi ha un bon bossi.

Senyalant un tros ben gros, com per exemple tota la espatlla fins al arran del coll y acabant per fervos pessigollas.

Taperi, taperat
no fassis gaire forat.

L' altre fa esclatar la seva *petarina* y 'l forat que fa la sortida violenta del aire, queda tapada per lo qui ha aceptat lo desafio ab lo fang de sa propia *petarina*, de manera que si 'l forat ha sigut mol gran, aquest últim no tindrá mês que una petita quantitat de fang pera la seva *petarina*, que forsosament tindrá de fer poch soroll.

Quan á forsa de haver tapat y foradat *petarinas* los mes destres jugadors han acumulat quasi tot lo fang, lo donan als altres en cambi de redolins, baldufas, etc., ó lo que es mes comú d' un paseig á *coll y bé*; mólts hi guanyan lo serhi duts de estudi á casa seva.

També posa 'l de la *ortiga*. Per pendre las ortigas sense que piquin, se diu cántant y fent creus,

Ortiga, ortiga,
si 'm punxas y 'l capellá ho sab,
te llevará 'l cap.

Després d' haverho dit tres vegadas prenen las ortigas sense por y sigui que prenguin las fullas per sota, sigui desitg d' enganyar als altres companys cap vol confessar haverse punxat.

O be si 'us veu massa adormits se contenta ab deixondirvos sols una mica, agafantvos lo dit gros de la ma y anant seguint los altres fins á esser al mes petit, tot dihent:

Aquest es lo papa, (ó 'l pare)
aquest es la mama, (ó la mare)
aquest fa las sopas,
aquest se las menja totas,
aquest fa piu, piu,
qué no n' hi ha per mí
que so tant petitet?

agitant lo dit petit.

O d' aquesta manera:

Aquest es lo pare,
aquest es la mare,
aquest fa las sopas,
aquest fa marramau, marramau,
que no me 'n donau
de las sopas que menjau?

O d' aquesta altre:

Aquest es lo pare,
aquest es la mare,
aquest fa las sopas,
aquest se las menja totas
y aquest diu:
Piu! piu!
no queda res dintre del niu?

També de vegadas agafantvos pel bras ó la cama regularment mentres ja 'us va despullant, 'us fa anar la ma d' un cantó á l' altre tot dihent:

Ma morta
pica la porta,
baixa á obrí
pegat aquí.

*
* *

Ma trencada,
ma trencada,
pegat bofetada.

Fentvos pegar un cop ab la vostra mateixa ma. O

Ma morta,
ma morta,
pega forta.

*
* *

Peu mort,
peu mort,
pega fort.

Fentvos pegar un cop ab la ma ó 'l peu á un dels vostres germanets, ab grossas riallas d' uns y altres.

O passantvos lo llum per devant ben depresa, 'us diu:

Bartomeu,
Qué voleu?
Bufeu.

pera que lo apagueu. O 'us bufa 'ls ulls pera enganyar á la son, dihent lo que s' acostuma dir quan se te una brossa al ull.

Buf, bufurull,
tinch una brossa á l' ull
y no li vull.

Mes la son 'us vens y pot mes que vosaltres, mentres tant la vostra mare 'us ha pogut despullar sense fervos mal y després de habervos fet la senyal de la creu y un petonet, que boy adormits y tot, li pagueu ab una rialleta, se 'n va tota contenta.

No vol dir aixó que alguna qu' altre vegada, sigui perque hagueu dormit massa de dias, sigui perque las falagueras emocions que heu rebut en ell 'us desvetllin, sigui perque alguna cosa 'us fa mal 'us desperteu y posantvos á gemegar no tingui de acudir altre volta vostra mare á fervos dormir, mes allavoras ja costa mes y 'us te de cantar:

La son, son, se n' es anada,
Deu li do bona tornada,
y ara mateix será aquí
dessota d' aqueix coixí.

Y si 'l desvetllament es mes llarch ó masa fort:

Son, son, vina, vina, vina,
son, son, vina, vina, son.
Quan la son, son, vindrá
en Ramonet s' adormirá.
La son, son, no vol venir
y en Ramonet no vol dormir.
Son, son, vina, vina, vina,
son, son, vina, vina, son.

Ab lo qual y bressantvos forsa, per fi 'us torneu á dormir.

Dormiu be que demá 'us despertareu ja ab mes desitjos: los jochs vos portarán enfados per lo mateix que ja no serán ab vostres pares y 'us trobareu mes aprop del mon, que tan traidor es ab los homes.

A l' endemá ja sou mes grans, á la dolsa pau de casa, á la quietut que 'us rodejava, al amorós delit d' uns pares que tot eran amor pera vosaltres ha succehit lo bullici; lo redós de la familia 'us es massa estret y necessitant emocions mes fortas, 'us reuniu ab companys y amigas y junts aneu buscant alicient á vostra nova vida. No obstant com encara sou petitets, petitets, los jochs son encara quiets; ja vindrá dia que 'us farán sortir de test y llensarvos á entremeliaduras que alguna qu' altre vegada 'us han de fer plorar.

Ara per ara, 'us acontenteu, ó be fent sardanas, ó be asseyentvos á terra, y noys y noyas junts busqueu jochs apropiats á la forsa y edat vostras. Com á mes reposats comensaré per eixos últims.

Pera jugar á la *Gallina puritana,* s' haveu de posar tots los que hi jugueu asseguts á terra fent rodona y trayent los peus, lo qui durá 'l joch á cada paraula ne tocará un, posantse á cantar:

La gallina puritana
pon un ou cada semmana
ponhi un, ponhi dos, ponhi tres,
ponhi quatre , ponhi cinch,
ponhi sis, ponhi set, ponhi vuyt,
ponhi nou, ponhi deu,
la gallina de la Seu
diu qu' amagui aquest bon peu.

Y aquell á qui toca 'l peu quan diu l' última paraula, te d' amagarlo, y torna á comensar fins que tots los que hi jugan han tingut d' amagar llur peu, que allavoras ja no haventnhi cap, lo qui fa 'l joch pregunta á un altre qualsevol dels jugadors:

—Ahont son los pollets?

Y aquell te de responde:-Son á l'hort que pasturan.

Y lo primer diu:—Anemlos á veure.

Llavoras los dos trehuen de dessota 'ls vostres vestits ó brusetas vostres peus qu' heu anat amagant y 'ls que 'us poseu á fer anar ab ben viva bellugadissa, dient tots:

Piu, piu, piu....

Y un altre torna á comensar lo joch y aixís fins que tots l' hagueu portat.

Molt semblant á n' aquest es lo de la *Rata pinyada,* en lo qual lo mateix que en lo de dalt, 'us teniu d' assentar á terra fent rodona y amagar lo peu, tan bon punt, lo qui fa l' joch, que es lo qui diu lo que segueix, us lo toca.

Rata pinyada,
corra, corra per la entrada,
tot anantse arrossegant
per un banch,
picotell,
martell,
quantas balas
hi ha al castell?

Bala una, bala duas, bala tres, bala quatre,
bala cinch, bala sis, bala set, bala vuyt,
bala nou, bala deu,

la gallina de la Seu
n' hi ha un gall que tot ho veu,
vesten tú, vesten tú
á la palla de la Seu.

Joch així mateix quiet es lo en que s' asehuen tots á terra, y juntant al mitg lo segon dit de sas mans, lo qui porta 'l joch, va dihent:

—Volan, volan coloms.

Y al moment tots tenen d' alsar ben depressa en l' ayre los dits.

—Volan, volan perdius.

y tots altre volta tornan á alsarlos;

—Volan oriols, merlas, pardals, etc.

fins que diu: —caballs, per exemple ó altre animal que no sigui aucell ó cualsevol altre objecte ó cosa que no voli, que cap dels que hi jugan te d' alsar los dits. Lo que hi ha es que acostumats ja á alsarlos encara l' altre no diu un nom, desseguida

casi tots los alsan, ab gran rialla dels mes avispats y atents, y fentsen la deguda penyora, que després rescatau fent *tres sis* ó *tres nos, ó acontentant á tothom, ó un ram* ó *'l centinella*, etc., etc.

Ajupits á terra també en rodona, se juga al joch de la *Sabateta*. Un de dret diu:—Bufeu, bufeu l' olla, que bulli aviat.— Y tots ab lo cap ajupit al mitg fan veure que bufan, mentres l' altre passa pel detrás ab una sabateta dihent:—Sabateta pas, pas.— fins que la deixa detrás d' un qualsevol. Aquell á qui li han deixada, te d' alsarse y posarse á corre detrás del altre procurantlo atrapar, donantli cops ab la sabateta. Mestres tant los altres dihuen:

—Ahont van los bous?
—A la llaurada.
—Qué menjan?
—Cibada.
—Qué vehuen?
—Vi.
—Salta Martí!
—Salta Martí!

que tots van repetint fins que lo persseguit, veyentse perdut s' asseu á terra; l' habilitat está en asseureshi sense haver rebut cap cop de 'l altre.

També s' hi juga d' altre manera, ajupits tots en rodona, un va voltant mentres tots cantan:

Las claus de San Jordi
Jo se qui las té.
L' hereu Baliarda,
L' hereu Moliné.

Lo qui va voltant diu: — Trenqueu avellanas. —

Y tots tenen de fer veure que trencan avellanas ;— Trenqueu nous—y tots tenen de fer veure que trencan nous, y aixis va dihent: atmetllas, pinyons, etc., fins que 'ls veu ben distrets y deixa un objecte detrás d' un d' élls, continuantse després de la mateixa manera.

En rodona també, empero drets, se juga al *uni, dori, teri, quateri;* lo qui porta 'l joch, á cada paraula de lo que segueix va donant un cop ab lo palmell de la ma al pit de cadescú dels que hi jugan: diu :

Uni, dori,
teri, quateri,
mata la veri,
viri, viron,
contals bè
que dotze
hi son.

Cada volta ix aquell á qui han donat lo últim cop, fins que 'n queda un de sol, que allavoras se torna á comensar lo joch, portantlo un altre. Lo us mes comú d' aquest joch es pera saver á qui tocará amagar en lo *puput* ó á *fet* ó en tots los altres jochs en que hi te d' haver un que amagui; allavoras com se pot suposar sols se diu una vegada.

Igualment pera 'l mateix objecte y juganthi de la mateixa manera, se fan los següents :

Un y dos son tres,
dos y dos son quatre,
quatre minyonets
feren un banquet,

quan l' haguéren fet
eran vint y quatre.

*
* *

Una plata d' ensiam
ben amanida , ben amanida,
una plata d' ensiam
ben amanida ab oli y sal.

*
* *

Dalt del cotxe
n' hi ha una nina
que 'n repica 'ls cascabells,
trenta, quaranta, (1)
atmetlla amarganta,
pinyol madú,
vesten tú.

*
* *

Poma , midora,
que 'n salta la torra,
los moros vindrán,
t' agafarán,
á tú y á mí,
Margarideta,
vesten tú d' aquí.

*
* *

Pum , verdum,
cacheta pum,

---

(1) La incoherencia d' aquest joch ó dita , podria fer creure, qne no es complerta , mes á tots quants la he sentida , l' han dita de la mateixa manera, per altre part la mateixa incoherencia mostran moltas altres ditas.

tú n' ets fora
y jo *non sum*.

*
* *

Pum, verdum, de la virolansa,
Sor Maria ha vingut de Fransa,
ha portat un gambiron,
pedra forcada,
sabata batejada,
mocadó de flors,
fora, fora en sigueu vos.

Que també 's diu d' aquesta altre manera.

Pom, pom d' or de la virolansa,

alguns dihuen: de la vila d' Ansa,

mon marit n' ha vingut de Fransa,
n' ha portat un gambirot,
que 'm fa dur sabata d' or.
De la piu, piu,
de la niu, niu,
fora 'n sia la perdiu.

*
* *

Poma, vera,
l' endevera,
rossinyol,
porta dol,
la Maria,
clavellina,
nos ensenya
la doctrina,
clavellet,

poncellet,
bonas galtas
y bon xisclet.

En aquest al que queda últim se li dona una bofetada, que te de procurar evitar, fugint tots los demés fent forts xisclets.

Drets també y en rodona se juga á un altre joch, en lo que 'l del mitg va donant cops ab las mans plegadas á las dels que fan la rodona, mentres tots van dihent:

Las gerras de San Miquel
totas son plenas, totas son plenas,
las gerras de San Miquel
totas son plenas d' aigua y mel.
Cuiru, maduiru,
girat de cuiru.

Aquell á qui 'l del mitg toca la ma al dir la última paraula, se gira y 's continua 'l joch, fentse lo mateix fins que tots los de la rodona son girats.

En altres puestos hi jugan de diferent manera tenint sa lletra una significació per demés bonica, (1) dihuen:

Las gerras del cel
totas son plenas de mel
de mel y marduix.

---

(1) Lo primer modo de jugarhi lo he arreplegat à la provincia de Tarragona, Conca de Barberá; lo segon à la de Girona, Santa Coloma de Farnés.

Qui será la donzelleta?
La Senyora Marieta.
Quinas campanas vol?

Aquella á qui han dit lo nom, respon: — Jo las grossas, ó las mitjanas, ó las petitas, segons millor li plau. Y girantse unas noyas ab altres d' esquena, agafantse pel detrás pels brassos, tombantse per endevant y per enderrera, van fent: Bim, bom; tot pausadament, ó nanch, nanch, ó ninch, ninch, ninch, ben depressa, segons las campanas que la que te d' anar al cel á disfrutar de la mel y marduix, ha volgut que li toquessin pera anarhi.

Entre aquestos y 'ls en que 's fa sardana, hi ha 'l de la *Cambra sota cambra*, lo de la *Llanterna*, lo del *Guitarri* y 'l de la *Ampolla;* donchs que al mateix temps que un fa lo joch com en los anteriors, los demés en compte d' estar quiets, van fent la sardana.

En lo primer tots los que hi jugan, cantan:

—Ahont está la dama
que tan l' havem buscada?
—Sota palacio que 'n pren xacolata,
se fica 'ls melindros á la butxaca.
—Cambra, sota cambra
qui 'm porta la seda?
—De quina seda?
—Blanca y Vermella.
—A quán va la onsa?
—A sis truquets.
—Jo me 'n quedo aquesta
pel meu marit Marqués.

Pera jugarhi se posa una criatura ajupida á terra y totas las demés fan una rodona al seu voltant, agafantli la brusa si es noy ó las faldillas si es noya, y 's posan á rodar tot lo que permet la llargada de la brusa ó faldillas, voltant després á la inversa, y quan dihuen :— *Jo me 'n quedo aquesta pel meu marit Marqués*, la que está assentada, toca á la jugadora que millor li sembla, la qual se te de posar á lo seu puesto y fer lo joch.

En lo de la Llanterna se pot dir que s' hi juga de la mateixa manera, sino que la del mitg posa las faldillas ó brusa ben estesa á terra, tot al seu voltant. Las demés, agafadas per la ma fan la sardana cantant:

Set per aquí,

Anant cap á un cantó.

Set per allá,

Fent la sardana á la inversa.

Trepixeulo, trepixeulo,

Aturantse y trepitjantli lo vestit ó brusa.

Set per aquí,
Set per allá,
Trepixeulo com un cá.

Tornant á fer los mateixos accionats. Quan han acabat, se posan á rodar y cantan totas fins la que está asseguda:

Que ditxosa es la llanterna
que sota terra s' está.

La del mitg calla y las demés continuan:

Alsat, alsat, filla meva
que 'l teu pare 't vol casá.

Y la del mitg contesta:

Ay mare, la meva mare
ab aquí me vol casá.

Las altres:

Ay filla, la meva filla,
ab un argenté que hi ha.

Y la del mitg:

Mal viatje l' argenté
y qui l' anomena també.

Alsantse y corrent detrás de las altres, fins que 'n te una, que s' ha de posar en lo seu puesto.

En lo del *Guitarri*, lo qui está assegut al mitg de la rodona, fa com si toqués la guitarra, dihent mentres tant:

Balleu, noyas, balleu,
al só del guitarrí... guitarrí... guitarrí...

Totas las demés voltan fins que tot d' un plegat lo del mitg, en lloch de dir; *guitarri* diu: *guitarrá* y totas tenen de estar ben amatentas á deturarse, pues la que continua voltant paga penyora, així com també ne paga la que, dient aquell, guitarrí, 's detura. Si 'l del mitg ho sab fer be enganyantlos varias vegadas, allargant molt las primeras sílabas pera acabar tot d' un plegat ab la *i* ó la *a*, s' hi riu molt.

En lo tercer lo qui fa 'l joch, en lloch de estarse al mitg de la sardana, se posa apart mentres las altres van voltant y diu:

—¿Ampolla?

Una de las de la sardana respon:

—¿Per quí?
—Per la mes guapa.
—¿Quina será?
—La...

Lo nom de la que vol. Las demés responen:

—No te la volém da.

La qui fa 'l joch se posa á corre, persseguint á la qui ha anomenat, procurant totas las demes que ab ella fan la sardana, voltar ben depressa pera salvarla. Quan la ha atrapada 's cambian y aquesta fa 'l joch.

Fent la sardana se juga á la *Sardana de la avellana*, dansa sencillíssima, donchs que consisteix en anar voltant en rodona, agafantse per las mans tot cantant:

La sardana de la avellana,
pica de peus y balla de gana.
La sardana de Ripoll,
mata la pussa y deixa 'l poll.

Alguns dihuen:

mata la lloca y deixa 'l poll.

Quan se diu aqueixa última paraula en la qual la cantarella s' allarga, tots los que hi jugan, s' ajupan ó aclofan á terra. Luego se tornan á alsar y continua lo joch fent lo mateix fins que se 'n cansan. Regularment lo fan criaturetas ben petitas, causantlos una grossa alegría quan totas d' un plegat s' ajupan.

D' aqueixa mateixa manera se juga també á un altre joch que diu:

Adová fogons,
tot lo dia, tot lo dia,
adová fogons,
tot lo dia pels recons.
Si fogons no hi ha,
escalfetas, escalfetas,
si fogons no hi ha,
escalfetas á adová.

Las *Ollas, ollas de vi blanch*, també consisteixen en fer la sardana. Lo cant ó tonada es mes pausada que las anteriors: se diu:

Ollas, ollas de vi blanch,
totas son plenas de fanch,
de fanch y de maduixa,
girat de cuixa,
¿qui 's girará?
La... será.

Cada vegada 's diu 'l nom de un de los de la rodona y aquell á qui s' anomena, 's te de girar, tornantse altre volta á comensar lo joch y fentho aquell boy girat, fins que tothom lo fa d' esquena, que

llavoras se giran tots, y de cara tornan á comensarlo.

En rodona sense agafarse de mans y anant fent lo accionat de lo que 's canta, se juga també á un altre joch en lo que 's diu:

Quan jo 'm posava 'ls enaguas
Jo 'n feya aixís.
Jo 'n feya aixís.

Imitantho totas. Las altres vegadas dihuen: las faldillas, las mitjas, etc. Desseguida s' agafan de las mans tot fent la sardana, y al compás d' ella 's posan á cantar:

Tots son gent de la trampolina,
la trina, trina,
la trina, tro,
lo barret d' aquell senyó,
tan bonich y tan bufó.
qu' ara pasa pel cantó,
¡ tira buixó ! ¡ tira buixó !

Al dir aixó trencan la rodona y totas sen van agafadas cap un costat, alsantse y ajupintse, mentres 's diu:

— ¡ Tira buixó ! ¡ tira buixó !

Aixi mateix també se balla la sardana, en lo seguent, que conté una verdadera acció y que te la tonada mol bonica.

Al carre del Vidre
hi plantan una oliva,
fresca y polida,

polida com un sol,
será una maravella
si 'l fill del rey ho vol.
Tocan á la marxa
que 'l rey te de marxar,
la pobre Marieta
no fa sino plorar.
No ploris Marieta
que luego 'n tornará
te 'n portará unas joyas
y un manto carmesí.
Joya sobre joya,
coral sobre coral,
al cap de la Marieta
la corona real;
y al cap de la corona
un ramellet de flors
per ferne una abrassada
al seu estimat espós.

Lo nom de la protogonista 's cambia posanthi 'l de las noyas que hi jugan.

De la mateixa manera 's balla lo seguent, de lletra que no val gaire, mes que té una acció molt viva.

Las ninetas se 'n van, se 'n van,
cap á la rambla, cap á la rambla,
las ninetas se 'n van, se 'n van,
cap á la rambla passejant;
ne troban un currutaco.
Ay, mare quin noy tan guapo.
S' hi posan á enrahonar.
Ay, mare, m' hi vull casar.

Filla no t' hi casis, nó,
que es un pobre, que es un pobre,
filla no t' hi casis, nó,
que 's un pobre teixidó,
te 'n dará, te 'n dará
bastonadas, bastonadas,
te 'n dará, te 'n dará
bastonadas y poch pa.

De dansa mes viva y animada, en lo qual al mateix temps que 's fa la sardana 's balla, es lo ball de las cassarolas.

Tots se posan á fer la sardana cantant:

Entremhi tots
al ball de las cassarolas,
entremhi tots.
Al ball de las cassarolas
entri vosté Senyora...

Aquella á qui dihuen lo nom ix de la sardana y 's posa al mitg á ballar tota sola, mentres los altres continuan voltant y cantant:

Aquí veuréu com salta,
aquí veuréu com balla,
porta mantellina
d' estovalla fina,
peu de tortuga
que tot se belluga.
Aquí veuréu com balla,
aquí veuréu com salta.
Si prou ha saltat,
si prou ha ballat,

que se 'n torni
al mèu costat.

Se 'n torna al sèu puesto y 's comensa altra volta. Si la que va al mitg lo sab ballar ve, ab bon aire y moviments, es molt bonich y agradós. Notis l' us de la mantellina y 'l peu bufó que tot se belluga. Aquest y lo que segueix, mostran be son origen árabe.

En ell totas se assehuen á terra en rodona, ab los peus crehuats, á estil de moro, com se diu, menos una que 's fica al mitg. Aquellas 's posan á cantar ab una tonada viva y animada y sobre tot mólt bonica lo que segueix, mentres que la del mitg te d' anar ballant dintre la rodona, gaire be sense moures del puesto, ab aire viu, seguint la música.

¿Quí la ballará
la coqueta ab sucre?
qui la ballará
sinch sous haurá;
bállila vosté
senyora...
Bállila vosté
que la balla vé.

En los punts suspensius se diu lo nom de la que 'l balla. Es dels balls mès airosos.

Seguint contantvos alguns altres jochs 'us esplicaré 'l de la *bugada*. En éll totas las noyas s' assentan de renglera á terra imitant ab las duas mans lo modo de rentar la roba ab lo picador, dihent:

Renta bugada
que l' aigua es clara,

rentala be
que 'l riu ja ve.

Al esser aquí totas callan y la de l' un cap diu.

—Jova d' amunt.

Y la del altre li respon:

—Jova de vall.
—Voleu venir riereta avall?
—No, que tinch feyna.
—Quina feyna teniu?
—Rentá y passá bugada.
—Ahont es lo vostre marit?
—A la plana de Vich.
—Que 'us portará?
—Del bon cordová.
—De quin coló?
—Vermelló.
—Ahont son las monjas?
—A cullí taronjas.
—De quin fil filan?
—Del mes primet.
—Vos m' heu robat un gall.
—Vos una gallina.
—Voleu ballá 'l ball de la paparina?

Al sentir axó totas las noyas, ajupidas com estant, se posan á saltar cridant:

Kikirikik, kikirikik.

Tambe hi ha alguns que dihuen la ultima part de la seguent manera:

—Ahont son las monjas?

—A cullí taronjas.
—De quin fil filan?
—Fil y llinet.
—Vols jugá una mica
á truch y truquet?
—No, que tinch feyna.
—Quina feina tens?
—Tinch de mata 'l bacó.
—Me 'n darás una mica?
—No.
—Gens?
—La cuixa.

Y posantse totas á saltar cantan:

Cuixa, máduixa.
Cuixa, maduïxa.

Aixís mateix de renglera empero dretas y donantse las mans se juga també á un altre joch, en que una de las jugadoras, diu:

—Mossen Joan de las Abadessas:

Y las altres responen:

—¿Qué mana mi Senyó?
—¿Quántas fullas hi ha al arbre?
—Trenta mil y un canó?
—¿Per quin pont passarém?
—Pel pont de las formigas.

Las duas primeras de un cap alsan lo bras enlayre fent un pont per ahont passan totas las demés co-

mensant per la del altre cap mentres van dihent:

¡ Ay que pican !
¡ Ay que pican !

Lo joch dels pollets se fa posantse una noya ajupida á terra, totas las demés s' amagan dessota 'l séu devantal ò faldillas, y un' altre se n' hi va y li pregunta:

— Hauriau vist passar una pagesa
ab una colla de pollets?

La que está ajupida diu:

Per aquí avall passava.

Mes los pollets descubrintla se posan á fer:—Piu, piu.—Y aixecantse aquella se posa á corre tot fent: —Cok, cok, — perseguida per l' altre, mentres los pollets continuant fent: — Piu, piu, — van procurant salvarla.

Y per ultim un altre joch consistex, en cloure las mans y posarlas tots los jugadors las unas sobre las altres com si fesin un castell y lo qui te la ma al cap de munt de tot, en lloch de posarla closa fica 'l segon dit á la ma del altre com qui barrina y diu:

—Que hi ha aquí?

y un altre respon:

—Oli y argent.
—¿Quí l' hi ha posat?

—Lo fill del rey.
—Quí l' en treurá?
—Lo pare capellá.
—Aquell qui riurá
y ensenyará las dents
una bofetada haurá.

Tots trehuen las mans y fentlas passar per devant del pit la una derrera de l' altre, fan lo burinot y procurant ferse riure reb una bofetada aquell á qui escapa la rialla.

Aixís ab aqueixos jochs 'us podeu anar divertint, mes fentlos tots seguits, sense reposar gens, cansan y ara n' hem fet bon xichs, distreyeuvos donchs, moveuvos una mica, enrahoneu uns ab altres, dihеu cas de ser fills de Barcelona, lo que tot bon Barceloni sab en alabansa de la seva patria.

Barcelona es bona
si la bossa sona.
Sona ó no sona
Barcelona es bona.

O alguna altre dita. Y quan 'us hagueu distret y fet forsa salts y broma, si voleu tornar á jugar escolliu d' entre vosaltres lo qui mes viu sigui, perque vindrán jochs d' habilitat per éll. Poseulo en un siti un xich alt en lo que fará de *Senyor Rey*, un altre, fará de *llebreta*, posat en un altre cantó y un tercer acompanyat de tots los demés, que serán los *gossos*, anirá de l' un al altre tot dihent:

—Deu lo guart lo Senyor Rey,
Senyor Rey del cunillam,

tinch una llebreta al camp,
que 'm pastura la verdura
y se 'm menja l' ensiam.
¿Si 'm voldría deixá 'ls gossos?

Y 'l que fa de rey respon:

—Ara esmorsan.

Llavoras se 'n vá á la llebreta y li diu:

—Llebreta, llebreta fuig del camp.

Y aqueixa respon:

—Ni per tú, ni per ton jegant.
—Mira que 'ls gossos del rey vindrán.
—¡Que vinguin!

Alguns en compte d' axó dihuen:

—Llebreta, llebreta,
¿qué no vols fugi del camp?
—Ni per tú, ni pels que vindrán.
—¿Y si 'ls gossos del rey venen?
—Fugiré com un llamp (ó com un jegant).

Despedida d' aqueix modo se 'n torna al Rey ab lo séu acompanyament y comensa altre volta:—Deu lo guart lo Senyor Rey—Senyor Rey del cunillam—que alguns en lo present joch sustitueixen per:

Senyor Batlle, senyor Batlle,

y segueixen:

tinch una llebreta al camp,
que 'm pastura la verdura
y se 'm menja l' ensiam.
¿ Si 'm vodriau deixá 'ls gossos?

Y 'l que fa de Rey ó Batlle respon :

—Ara dinan.

Se 'n va á la llebreta y la repta dihent :

—Llebreta, llebreta, fuig del camp.
—Ni per tú, ni per ton jegant.
—Mira que 'ls gossos del rey vindrán,
—¡ Que vinguin !

Llavoras se 'n torna al Rey. Tota la habilitat d' aqueix consisteix en allargar be lo joch, tenint resposta sempre per donar de alguna feyna que fassin los gossos, com : — ara brenan : — ara sopan: — ara jugan:—ara dorman, etc., fins que veu ben distreta á la llebra ó als gossos que llavoras axí que se li diu : ¿si 'm podriau deixá 'ls gossos ? respon tot de plegat :

—Que vinguin.

La llebreta llavors t' de esser ben amatenta á fugir y 'ls que fan de gossos ó sia l' acompanyament de la que porta 'l joch, ben llestos á correli al der-

rera á veure si la poden agafar. Si es llaugera y viva 'l joch s' allarga mólt ab grans riallas y broma de las que li corran al derrera qu' ellas mateixas s' entrebancan y confonan, per fi l' agafan y cambiantse 'l qui fa de Rey ó Batlle, torna á comensarse 'l joch, dient:

Deu lo guart lo Senyor Rey
Senyor Rey del cunillam,
tinch un llebreta al camp,
que 'm pastura la verdura
y se 'm menja l' ensiam.
¿Si 'm podriau deixá 'ls gossos?

Y aixís seguint.

Un xich mes dificil que aquest y per lo tant mes pesat pera 'l qui amaga es lo del *Escarbat, bum, bum*, donchs que te posarse de genolls en terra ab lo cap á la falda de un altre que está assegut, lo qui ha de procurar que aquell no hi vegi gota. Los demés se posan voltant al qui está agenollat y van cantant mentres fan voltar los brassos pel devant del séu pit:

Escarbat, bum, bum,
posahi oli, posahi oli,
escarbat, bum, bum,
posahi oli en lo llum.

Quan acaban de dirho, lo qui está assentat, senyala á un dels que jugan, lo qual deu adelantarse y donar un cop ab la ma á la esquena del qui amaga. Se ha de procurar enganyar be á aquest pera que no conegui qui l' ha tocat.

Donat lo cop, lo qui seu, diu:

—Bernat, endevina qui t' ha tocat.

L' altre s' aixeca y va á buscar al qui creu que li ha donat lo cop y carregantsel al coll, ó siga á collibé lo porta al qui séu, lo qual li diu:

—Qué portas aquí?

Y l' altre respon:

—Un sach d' ossos.

Si porta lo qui ha pagat, lo qui seu li diu:

Deixals aquí que son nostres.

Y llavoras lo endevinat para. Y torna á comensarse lo joch. Si no ho endevina, aquell li diu:

—Tornals allí que no son nostres.

Y 'l te de tornar á son puesto y posarse altre volta ab lo cap amagat á la falda del altre, tornantse á fer lo joch fins que 'l qui amaga endevina qui l' ha tocat.

També s' hi juga donant lo qui seu un nom á cada un dels altres, com rosa, clavell, estoballa blanca, pedra foguera, etc., y quan los altres acaban de cantar diu:—Que vingui lo clavell, per exemple: y lo qui se 'n diu te d' anar á donar lo cop y l' altre d' endevinarho.

Per lo mateix estil d' aquest son los següents en lo un dels quals se canta:

Pim, pam, cunillam,
de la terra del aram,

la cistella ballestera,
quántas banyas tens derrera?

Al pegar lo cop en la esquena del qui para, se clou la ma, menos uns quants dits, los que 's vulgan, que 's deixan alts y aquell te de dir lo número de dits alts que hi ha: si ho endevina s' alsa y l' altre 's posa en lo seu puesto: si no ho endevina, se li diu:

—Si quatre (ó 'l número de dits alts que hi havia)
haguesis dit,
de penas haurías eixit.

y torna á parar, fentse altre volta 'l joch fins que ho encerta.

En l' altre 's canta:

Digodim, digodam,
de la terra que podam,
si diguera, no diguera,
qué faig jo á la teva esquena?

Altres ho dihuen de la següent manera:

De petim, de petam
de la terra de l' aram
la cistella,
vinagrella,
mala bala,
que 's aixó
que faig jo ara?

Lo qui s' adelanta fa diferents accionats ó figuras demunt de la esquena del que para ó amaga, per exemple, lo *punxonet*, que 's fa senyalant ab lo dit segon estirat cap avall; la *pareteta*, posant la ma de costat y estirada, *passar farina*, fent anar la ma d' un cantó á l' altre, etc., etc. Si 'l que amaga ho endevina, s' alsa, y 's posa en lloch seu lo qui ha fet las figuras, si no ho endevina y diu:—pareteta —en lloch de punxonetper exemple, tots los que hi jugan se posan á cantar:

Punxonet haguessis dit,
de penas haurias eixit.

y tornan á comensar:

Digodim, digodam,
de la terra que podam,
si diguera, no diguera,
qué faig jo á la teva esquena?

Cambiantse cada volta lo qui senyala, fins que 'l dė dessota ho endevina.

Ara 'us diré que si 'l que amaga tarda massa en endevinarho, feu per manera que ho vegi á fi de que ho endevini, donchs que no es just que tractant de jugar y de divertirvos, canseu massa á un dels vostres companys ó 'l rebaixeu fent veure que es poch viu ó te l' inteligencia limitada, 'l fet es jugar sense que se 'n pugui ressentir ningú y 's ressentiria l' amor propi del qui vejés que may ho pot endevinar. Això ho te de fer lo qui li te 'l cap á la falda, sense que 'ls altres se 'n adonin pera que no perdin la ilusió.

Joch també d' amagarne un, es lo *Puput*. Tots

los que hi jugan se posan en rodona agafantse per las mans, al mitg se n' hi fica un á qui 's tapa d' ulls y un altre li pregunta:

—¿ Puput?

Y 'l qui está tapat respon:

— Qué mana?

Y aquell:

—¿ D' ahont vens?

Y 'l qui amaga:

— De Roma.
—¿ Qué 'm portas?
— Corona.
—¿ Que 'n cercas?
— Mullè.
— Fes tres salts
y búscala be.

Se li fan donar tres salts ó voltas pera que ben be 's desorienti y perdi l' esma del puesto que ocupan los qui fan la sardana y tots se posan á rodar fins que 'l qui amaga diu que parin. Llavoras se dirigeix á n' els de la roda y tocant á un dels qui la fan, te d' endevinar qui es; si ho endevina, aquest se posa en lo seu puesto y torna á comensar lo joch; cas que no ho endevini continua amagant fins que la sort l' ajuda y sab coneixe á qui toca.

Altres voltas, á mes del qui amaga 's fica un al-

tre á dins de la roda, y quan aquell la fa parar, aquest se li acosta ab un bastonet ó canya, que posa de la seva boca á la orella del primer y estrafent la veu fa un crit per medi del qual aquest te de coneixe qui te la canya ó bastó: cas que ho endevini l' altre 's posa en lo seu puesto, sino continua parant. En lloch del bastó ó canya s' agafan també duas claus ó dos ferros ab los quals se va fen soroll á fi de que 'l que está tapat persegueixi al qui ho fa; no 's pot sortir de dintre la rodona, y quan lo qui amaga lo atrapa, si 'l coneix, aquell se posa en lo seu puesto, es á dir te d' amagar; de lo contrari, continua fentho lo primer.

Mes quiet qu' aquest y ab verdadera acció dramática, bonich per la tonada sentida y delicada ab que 's canta, y per lo modo de jugarhi, es lo de la Conversa del rey moro. Un dels que hi jugan, se posa assegut á terra, á estil de moro, ço es ab los peus crehuats, los demés lo voltan, menos dos ó tres, un dels quals fa d' embaixador, y 'ls altres de patges seus. L' embaixador se dirigeix al rey moro fent tres passos y diu:

Un, dos, tres.

y feta una deguda reverencia comensa tot cantant:

— Tres passos n' he fet en terra
no se 'l rey si 'm dirá res.
Aquí t' envio la conversa
la conversa del rey moro:
« *De dos hijas que tú tienes*
si me quieres dar la una. »

Lo rey contesta:

—Si las tengo, no las tengo,
no las tengo para dar;
si las tengo, no las tengo,
no las tengo para tí;
que del pan que yo he comido
ellas tambien comerán.

Y ·l embaixador tot fen lo que la cansó indica se 'n va dihent:

Jo men vaig mol descontenta
dret ·l palacio del rey.

Llavoras lo rey, com si 's penedís de sa resposta, diu:

—Torna, torna escudereta,
la mes linda te 'n daré,
la mes linda y la mes guapa,
la mes guapa del roser.

Lo embaixador tria y diu:

Aquesta li 'n prench per esposa
per esposa y per mullé.

Y crehuant sas mans ab los que l' acompanyan fan una cadireta, ahont s' hi assenta la noya, que 'l rey los hi entrega.
Al ferho li diu:

—Lo que 't suplico escudera
que me la gobernis be.

Y l' altre respon:

—Be 'n será ben contemplada
en cadira d' or sentada,
dormirá en brassos del rey
á Deu perla y clavell. (1)

---

(1) Lo Senyor Pin y Soler, en la mentada revista, lo posa de la següent manera:

Un! dos! tres!
Tres passos ne som donat.
No se 'l rey si 'm dirá rés.
De las tres fillas que tens
Me 'n voldrías donar una?
—Si las tinch ó no las tinch,
No las tinch pera donar.
Y del pá blanch que jo menjo,
Ellas sempre menjarán.
—Jo men vaig molt descontent
Del palau d' aquest rey moro.
—Tornin, tornin, escuders;
La mes bella 'ls hi daré:
La Rosinda, la mes bella,
La mes bella del roser.
—Estará molt ben cuidada
Y, en cadira d' or sentada
Dormirá en brasos del rey.

Després d' aixó, diu, se hi afageix una insolencia:

Me... per tú y per éll.

Efectivament alguna vegada ho he sentit á dir, mes tan y tan pocas que no 's pot dir sigui propi del joch, potser una ó tot lo mes duas. Al sentir aixó, afageix lo Sr. Pin, lo rey moro corra detrás dels embaixadors y 'ls hi pren la filla, axís com hi corren també los que están assentats y si agafan alguns dels embaixadors, lo portan á seure al costat del rey moro y 'l que 'l ha agafat fa d' embaixador. Aquest es lo castich de la insolencia.

Refereix aquest joch, lo mateix que un altre que posa, també de Moros, al temps per lo menos de Jofre lo pelós. (!)

Tot aquest moviment ab la tonada tan preciosa com te, lo fan un dels jochs mes bonichs y que sempre cautivan.

Aixis se 'n van enduyent totas las demés criaturas assentadas al costat del rey, fentse lo joch tantas vegadas com criaturas hi ha, fins que 's queda lo rey tot sol.

Per últim com á joch mes complicat y dificil, en lo qual hi ha figuras, cadenas y passos, donchs que es un verdader ball, viu y bonich, puch citarvos la *Bolangera*, molt usat en altre temps y quasi desconegut avuy dia; mentre 's balla se va cantant:

La bolangera 'n te un tupí,
que sense foch, que sense foch,
la bolangera 'n te un tupí,
que sense foch lo fa bullí.
Tota dona ben lleugera
sab ballar la bolangera.

Diu de l' altre:

Quan las criaturetas á paseig no volen caminar, sas mares ó avias las distrehuen y animan, fentloshi donar sas mans unas ab altres, y saltar mentres van cantant:

—Moros venen, Moros van
—Al portal de San Joan.

Fan una petita pausa, y de cop dihuen:

Moros de guerra!

es á dir, arrivan moros en só de guerra y totas las criaturas se posan á corre, ó

Moros, á terra!

ço es:—Los Moros arrivan!—A terra!— y totas las criaturas sense desagafarse de mans, se deixan anar á terra.

La bolangera 'n te un colom,
que ab la qua, que ab la qua,
la bolangera 'n te un colom
que ab la qua escombra 'l forn.
Y ab las alas la pastera
aixís va la bolangera.

La bolangera 'n te un ansat,
ahont hi cuina, ahont hi cuina,
la bolangera 'n te un ansat,
ahont hi cuina lo veinat.
Hi cuina en Pau y en Pera
fesla ballar la bolangera...

Alguns lo comensan d' aquesta manera:

La bolangera 'n te dinés
que no li costan gaire
que 'ls ha guanyat filant
desde Ripoll á Ridaura.
Tan per devant com per darrera
fesla ballar la bolangera.

Y ara ja he acabat los jochs en que vosaltres sols podeu divertirvos ab gran goig de vostres pares, qui al mateix temps, que 'us vehuen distrets y saben que no podeu pendre mal, van admirant l' enginy y habilitats que trayeu, desarrollant així no sols lo cos, sino també la inteligencia vostra. Tan de bo que sempre poguessiu trobarhi 'l gust y lo agrado que essent petits hi heu trobat, donchs que seria senyal que vostres animas puras, no s' han malejat ab lo baf dolent y pervers que moltas vegadas en aquest mon nos rodeja y ab nosaltres se infil-

tra sens saber com ni de quina manera. Jo 'us he anat seguint veyent la animació en vostras caras, la alegría y goig en vostras animas y la ignocencia per tot, rodejantvos ab una tan resplendent aureola, que llágrimas fins m' heu fet vessar pensant la ditxa inmensa, la felicitat ab que viviau. No hi ha res mes bonich, m' he dit, que una criatura quan juga, y es cert; llavoras se mostra en tot son candor y puresa, pareix un angel baixat á la terra, per aixó un home s' hi trova tan be que may se cansa de mirarvos y per capficat que estigui, per penas que l' abatin, al veure vostres jochs y monadas, insensiblement se lí van fugint los nuvols que son cor ofuscavan y se li apareix clar y seré son enteniment com un dia d' esplendent primavera.

Empero los anys avansan, y ab ells lo coneixement y 'l inevitable sequit de malesas y traidorías. Ja no 'us agradan jochs tan quiets, ni podeu estar tanta estona junts, perque vostres genis s' han anat dessarrollant y fent, y busqueu jochs vius y de forsa y aprofitantvos de tot lo que 'us rodeja hi aneu atemperant lo vostre modo especial de divertirvoshi com propi es á vostres anys. Mes permeteume descansar y posar punt aquí pera comensarne un altre dia.

Som ja á una altre edat, á las brusetas han sustituit los jechs, al desfeinament de casa, la costura ó 'l colegi; preneu ja part en totas las festas y diversions que la vostra edat porta; vostres jochs son mes tumultuosos, las passions comensan á apuntar en vosaltres, y pesantvos ja la lley del trevall á que no estavau acostumats, en un moment de espansió donantvos compte d' ell y reptanlo, pera distreureus, si sou noyas, 'us poseu á cantar:

Las ninetas quan van á costura
fan puntetas ab un coixinet;
coixinet si tú savias
las penas que 'm fas passá,
prou dirias á la mestra
que 'm deixés aná á jugá,
ab aquellas minyonetas
que son dalt del campaná,
que repican las campanas

per aquell pobre capellá;
ay que dolor,
ay que tristor,
l' endemá de la festa major.

Queixa amarga que demostra la pena que 'l nou esfors á que 'us obligan, 'us causa:

O be l' altre dita tambe tan sentida:

Me 'n dich Mundeta
Martinereta,
vaig á costura
com las demés,
entro á costura
la ma li beso
Senyora Agnés.
Cuita despatxa
acaba la tasca,
si no la acabas
te castigaré.
Tocan las onze,
lo cor me bronza,
la fam me mata,
ay que tristor,
la sepultura
quan n' es oberta
causa gran pena,
causa dolor.

Mes la mestra si 'us sen 'us fa callar y volent fer entrar la emulació entre vosaltres, 'us fa cantar:

Cuitem noyas, cuitem noyas,
cuitem totas á acabá,

la que acabará primera
será la reyna del dia,
la que acabará segona
será la reyna demá.

O procurant imbuhirvos máximas religiosas que son la base de un benestar futur, tan bon punt sen tocar horas 'us fa dir.

Lliri blanch,
rosa florida,
benehida sia l' hora
que Deu nos envia,
saludantvos ab l'Angel
ab la Ave Maria.

.Tot aixó si sou noyas, que vostra naturalesa no 'us deixa sino queixarse, que si sou noys, no hi ha sans que 'us continguin y ó, 'us burleu del estudiá y del pobre mestre dihent:

A. B. C.
La pastera ja la se,
si ha pa mel menjaré,
si hi ha coca la deixaré,
si la mare m' hi atrapa,
fugiré com una rata,
si lo meu pare m' hi veu,
fugiré com una guineu.

Ó be

A. 'l mestre 'm vol pegá.
E. jo no vaig fer ré.
I. perque no vaig veni'.
O. jo no estava bó.
U. no ho diguis á ningú.

O, donant eixida á vostre comprimit cor 'us llenseu fora l' estudi, tot cantant ab desaforats crits, las tan conegudas ditas del:

Batllori pica foch,

O del:

Qui juga, á da pinyols,
qui juga, á da pinyols,
tres, sis, nou.

O la mes popular, sobre tot anys enrera, filla de las costums y topografia de Barcelona en aquella epoca.

De la Seu fins al cantó,
anem á cal Beco,
anem á cal Beco,
de la Seo fins al cantó,
anem á cal Beco del recó.

Si á cal Beco n' es tancat,
anem á la fonda,
anem á la fonda,
si á cal Beco n' es tancat,
anem á la fonda del costat.

Y no 'n teniu prou y 'us poseu á corre y á brincar suspirant sempre per si ve algun dia de festa ó de pluja que os privi d' anar á estudi.

Efectivament, un dia apareix mitg seré mitg nuvol, y vosaltres ab la esperansa d' una festa, tement que vostres pares no se 'n adonin, comenseu á cantar tot baixet per la casa:

Plou y fa sol,
las bruixas se pentinan,
plou y fa sol
las bruixas y 'ls bruixots (1).

O be

Mal temps
d' ahont vens?
De l' infern.
Vesten, vesten
que no 't volém.

Y també

Pastoret, d' hont vens?
de montanya, de montanya.
Pastoret d' hont vens?
de montanya á veure 'l temps.
Pastoret, quin temps hi fa?
Plou y neva, plou y neva,
pastoret, quin temps hi fa?
Plou y neva y nevará.

Com si vulguessiu dir, ve mal temps, amenassa pluja, no 'm fassin anar á estudi. Alguns dias no 'us surt be y vulgas que no, teniu de cumplir la obligació que pel vostre be 'us ha sigut imposada, mes altres efectivament lo dia está plujós y un espatech d' aigua se llensa sobre la terra. ¡Ab quin goig no 'us poseu á cantar llavoras:

---

(1) Lo referit senyor Pin y Soler ho posa de la seguent manera:
Plou y fa sol,
las bruixas se pentinan
ab un caragol.

Plou, plou á Montserrat,
que la terra fa bon blat,
aigua de pluja, aigua de neu,
bastonadas pels juheus.

Alguns dihuen:

Aire de pluja, aire de neu.

O be

Plou, plou,
caragina, caragol,
aigua á las bassas,
foch á las vinassas,
aigua de Dèu
corretjadas al juheus (1).

Y si podeu agafar un cargol, que ixen ab la pluja, 'us lo poseu á la ma y li aneu cantant:

Cargol treu banya,
puja la montanya,
cargol treu vi,
puja 'l montanyí.

---

(1) Així mateix ho posa lo distingit catedrátich, mon amich, D. Gayetá Vidal y Valenciano, en un de sos preciosos quadrets de costums catalanas, de «La vida en lo camp» *Mes val tart que may*. (Barcelona. Verdaguer 1867) Lo Senyor Pin y Soler no obstant la posa de diferent manera, que será potser una variant:

Plou! plou!
Caragina, caragol:
Aigua á las bassas,
Foch á las fogassas;
Aigua de Deu
Garrotadas als Juheus.

Cargol treu banya,
que ton pare es á montanya,
cargol treu vi
que ton pare es al molí.

Cargol treu banya,
puja la montanya
cargol bové,
puja 'l montanyé.

Mes devegadas la pluja 's fa mes llarga de lo que 'us pensavau y 's comensa á fer pesada y mes pesada que may s' acava sobre tot si es á l' hivern, y com que cansa mes un dia de pluja que no pas cent de sol, aviat 'us ne canseu y 'l fastich 'us fa anar d' un cantó á l' altre, lo qual vol dir que Deu dona las cosas quan á n' ell millor li plau, y que no 's pot desitjar lo contrari de lo que dona, que ell sab com y perqué ho fa; lo cas es que 'us aburriu y canseu y pera distreureus, demanant lo sol que tot ho vivifica y alegra 'us poseu á cantar:

Sol, solet,
vinem á veure,
vinem á veure,
sol, solet,
vinem á veure,
que tinch fret.

Y si 'l sol surt tan sols una mica, desseguida canteu:

Bon temps,
d' hont vens?
Del cel.

Vina, vina
que 't volem.

Mes altres vegadas, regularment á l' istiu, á aquellas quantas gotas grossas, pesadas y calitginosas que de cop cauhen, succeheix una tempestat desfeta de trons y llamps que tot ho aixorda y espanta, y vosaltres tot arrupits, en mitg d' aquell espatech d' aigua, á cada llamp que fa, senyantvos diheu:

Sant March, Santa Creu,
Santa Bárbara no 'ns deixeu.

Y quan es mes continuada la tempestat y mes que tot sen de nit:

Santa Bárbara va pel camp (1)
tota vestida de blanch,
de blanch y de negra,
Santa Maria Magdalena.
Mare de Deu que feu aquí
deixam estar que vuy dormí!
mira que venen tres llamps
un de trons, un de llamps
y un de mals espants.

Fins que fentse mes grossa, ve la vostra mare y pera distreureus 'us fa dir:

---

(1) Lo Senyor Pin y Soler ho posa de la seguent manera:

Santa Bàrbara va pel camp
tota vestida de blanch
de blanch y de negra
¡Jesus! ¡que llampega!

Santa Bárbara va pel camp
ab la llum del Esperit Sant.
Bárbara no cal dormir
tres nuvols n' han de venir,
un de trons, un de llamps
y un de mals esperits blanchs,
'gafa l' òs,
y tira l' òs,
dins d' aquella font divina
que no hi canta gall ni gallina.

Ab lo qual 'us fa passar la por: no per això deixeu de voler que la vostra mare 'us vingui á acotxar al llit y 'us ajudi á recitar fins que sou adormits l' altre dita:

A n' aquest llit me he ficat
set ángels hi he trovat,
quatre als peus, tres al cap,
la Verge Maria al meu costat,
que me 'n diu... (aquí lo vostre nom)
dorm y reposa,
no tingas por de cap mala cosa,
si cap mala cosa hi ha
la Verge Maria te 'n traurá.

Que també devegadas diu d' aquesta manera:

A 'n aquest llit me ficaré,
jo no se si n' eixirè:
á aquesta cambra
quatre cantons hi ha,
á cada cantó un ángel hi ha,

dos als peus, dos al cap,
la Verge Maria al meu costat,
que me 'n diu Francisco dorm y reposa,
no tingas por de cap mala cosa,
si cap mala cosa hi ha,
la Verge Maria te 'n guardará.

O be

Angel de la guarda,
dolsa companyía,
no 'm desamparis,
de nit, ni de dia.

O

Santa Mónica gloriosa,
mare de Sant Agustí,
'us entrego la meva ánima
ara que 'm vaig á dormí.

Ab lo qual 'us adormiu tranquils y la por ha passat.

Si la nit es clara y serena y la lluna resplandeix en mitg lo firmament, llavoras 'us poseu á cantar:

La lluna,
la pruna,
vestida
de dol,
son pare
la crida,
sa mare
la vol.

Que també 's canta dihent:

La lluna,
la pruna,
lo sol
mariné,
son pare
la crida,
sa mare
també.

Y sempre s' hi afageix:

Minyonas
bonicas,
deseu
los coixins,
son pare
la assota,
devant
dels fadrins.

Y seguint la vostra animació ja que la nit convida, continueu cantant y diheu las altres ditas:

Ploreu, ploreu, ninetas
que 'l burro está malalt,
te mal á la poteta
y 'l ventre li fa mal,
no pot menjar cibada,
sino pinyons pelats,
no pot dormi á la establa
sino ab cuixins daurats.

*
* *

Fum, fum,
xamaneya amunt,
trobarás un capellá
que 't dará un bossí de pa
y una carbasseta ab vi
per passá aquest sant camí;
correrán bous y vacas
y gallinas ab sabatas ;
correu, correu minyons
que la teta fa turrons
lo vicari 'ls ha tastat
diu que son un poch salats,
ay 'l brut, ay 'l porch,
ay 'l cara de pebrot.

Que tambe 's diu de aquesta manera :

Lo dia de Nadal
posarem lo porch en sal,
la gallina á la pastera,
lo pollí á dalt del pi,
toca, toca Valentí,
que ja venen bous y vacas
y gallinas ab sabatas.
Lo Vicari ha fet turrons
la gineu 'ls ha tastat;
ay que son dolsos,
ay que son salats.

*
* *

Kikirikik,
ahont vas, ahont vas?

kikirikik,
á vora mar.
kikirikik,
que hi vas á fer?
kikirikik,
á menjar peix.
kikirikik,
á quan lo passas?
kikirikik,
á bastonadas.

*
* *

Recataxech,
mare tinch fret.
Recataxech,
veste á escalfar.
Recataxech,
mare no goso.
Recataxech,
de que no gosas?
Recataxech,
del méus germans.
Recataxech,
que t' han fet?
Recataxech,
m' han robat.
Recataxech,
un sach de blat.
Recataxech,
ahont tens los bous?
Recataxech,
á la montanya.
Recataxech,
qui tels hi guarda?

Recataxech,
una minyona.
Recataxech,
ab que 'ls hi pega?
Recataxech,
ab una espína.

Alguns dihuen: «Recataxum» y fan esser los bous á la llaurada.

*
* *

Las pobres monjetas
tancadas ab clau,
las pussas hi entran
pel pany de la clau;
la mare Abadessa
fa corre 'l bastó,
las pobres monjetas
demanan perdó;
que 's morin, que 's morin,
las enterrarém,
ab flors y violas
las enremarém.

O 'us poseu á jugar y preguntant l' un á l' altre:

¿Com te dius?

No responeu com quan erau petitets, petitets, que quan 'us ho preguntavan deyau :

Joanet... (lo nom de casa)
pera servirlo á vosté,

aquí hi ha una butxaqueta
per si m' hi vol posar re.

Sino que dihèu:

—¿Com te dius?

Y l' altre respon:

—Miranius.
—¿Com te deyas?
— Miraneyas.
—Digas al gat
que t' estiri
tres pams las orellas.

Y miréu qui de vosaltres pot estirar mes las orellas al altre.

O juguéu al joch del mocador pera lo qual agafeu un mocador per sos quatre caps posantlo ben tivant y un de vosaltres passanthi lo dit pel bell mitg, va cantant:

Una pessa hi ha al talé,
que no va bé,
que no va bé...

Fins que tot plegat diu:

—Estírala bé.

Y tots teniu d' estirar fort. Ó

—Amóllala bé.

Y teniu d' afluixar, pagant penyora 'l que s' equivoca, afluixant quan se te d' estirar ó estirant quan se te de afluixar.

O 'us fiqueu una cosa dintre una ma y clohentlas totas duas, las poseu devant d' un altre y li pregunteu:

—¿ A quina ma es?

Y l' altre tot dihent, mentres alternativament 'us va tocant las duas mans, á cada paraula:

Sesta, ballesta,
lo cor me diu
que prenga aquesta.

'us senyala una de las duas mans, aquella en la qual ha parat al dir la derrera paraula. Si ho endevina ell allavoras fa 'l joch, sino continueu vosaltres fentlo.

O be, lo que 'us estimeu mes que no pas dias de pluja, pues son mes y mes certs, espereu festas y Sants, que 'us estalvihin també d' anar á estudi y 'us deixin vagar forsa, y á la vigilia ja anéu cantant:

Demá es festa si á Deu plau,
posarém lo jipó blau,
las faldilletas de color,
per 'na veure á Nostre Senyor.

O

Anirém á missa,
guanyarém perdons,
y veurém com ballan

lo ball dels bastons.
Tiro, liro, liro,
tiro, liro, lom.

O

Capellá de Deu,
llevat dematí,
toca las campanas,
tocalas galanas,
toca 'l fluviol
que demá fará bon sol.

Y venen per exemple las Carnestoltas y á totas horas en mitg d' aquell bullici y broma aneu cantant.

Carnestoltas,
quinze voltas,
y Nadal de més á més,
cada dia fossin festas,
la quaresma may vinguès.

Y per Sant Antoni:

Sant Antoni va pel mar
ab una campaneta al costat,
la campaneta fa ninch, ninch,
tots los peixos van sortint:
ja 'n surt de gros, gros,
que se 'l mira com un gos,
ja n' hi surt un de mitjá,
que se 'l mirá com un ca,
com un cá,
com un gos,

com un *perro*, *perro*, *perro*,
com un cá,
com un gos,
com un *perro* rabiós.

Y per lo diumenje de rams ab lo palmó ó ram de llauré á la má, omplint tot l' ambit de la Iglesia, ab desaforats crits 'us poseu á cantar donant cops de palmó á terra.

Lo gall, lo gall,
lo gall de la passió.

y del altre cantó 'us responen :

Obriu, obriu,
obriu que volém entrá.

O

Santa Madalena,
porta la cadena,
per lligá al dimoni,
viva Sant Antoni,

y tots plegats :

Juli! juli! juli!

ab crits qu' aixordeu tota la Iglesia.

Y pel dia de Santa Creu en que la primavera tot ho engalana y 's vesteix d' hermosura; posant un manadet de flors, tan bonicas com vosaltres, escampadas en un plat, aneu á donar lo bon dia als coneguts ó viandants, dihentloshí, si es home:

Vosté Senyor galán,
que te la cara de diamán,
un dineret per Santa Creu,

y no pareu fins que 'us dona algun quarto pera comprar joginas y que 'us alegra mes que no pas la mes rica joya. O si es senyora:

Vosté Senyora Rosa,
que te la cara hermosa,
un dineret per Santa Creu.

Per las nits de San Joan, San Pere y San Isidro, en que tot arreu, pel pla y la montanya, s' encenen fogatas, ab tot dalit las aneu á saltar tot cantant:

Foch d' argelaga
foch real,
la calentura
poch ne dura,
y la cendra
poch ne val.

Per Santa Madalena aneu á la fira á menjar avellanas mentres á cada una que 'n trobéu de grossa y plena canteu:

Santa Madalena,
l' avellana plena,
plena ó no plena,
Santa Madalena.

Quan passa alguna professó ó música pel vostre

carré ó es la festa del séu Patró, contents aneu cantant:

Nyigo, nyigo, nyigo,
calsas de papé,
totas las musicas
passan pel carré.

Y per Corpus en que balla l' ou y 'ls jegants son la admiració vostra, aneu detras d' ells tot cantant la tintina, que pren nom del pas curt á saltironets que fan los que 'ls duhuen, y que diu:

La tintina dels jegants,
ara passan, ara passan,
la tintina dels jegants,
ara passan pel devant.

Lo jegant del Pi, (1)
ara balla, ara balla,
lo jegant del Pi,
ara balla pel camí.

---

(1) Los jegants de la Iglesia del Pi de Barcelona, eran quatre ó sian dos parells; uns de tan grossos que quasi no eixian may per no haberhi homes que 'ls vulguessin dur y los altres petitets, que per lo lleugers, airosos y ben fets, eran la alegría de tota la quitxalla. Los de Casa la Ciutat que son los únichs que desde la revolució de Setembre surten, tenen aqueix nom per ser de l' Ajuntament de Barcelona y corre á son cárrech lo vestuari; hi ha hagut temps que la jegantesa ha donat moda á las senyoras. N' hi ha també á la iglesia de Santa Maria, los quals son un xich mes alts que 'ls de Casa la Ciutat y que regularment vesteixen de Moro. Y també antiguament n' hi havia hagut á San Culgat del rech.

Lo jegant de la Ciutat,
ara balla, ara balla,
lo jegant de la Ciutat,
ara balla pel terrat.

Y com la traidoría comensa ja á nihuar en vosaltres, al mateix temps que canteu això hi afegiu, saltant de la mateixa manera á passets petits.

Quan lo pare no te pa,
la canalla, la canalla,
quan lo pare no te pa,
la canalla fa ballá.

Quan lo pare no te vi,
la canalla, la canalla,
quan lo pare no te vi,
la canalla fa dormí.

Així aneu prenent part á las festas, entrant ja ab lo tracte de la gent y barrejantvos ab ella, mes això també 'us porta mes traidoría y 'us aprofiteu, pera burlarvosen, de tot lo que cau baix vostre domini, y aixi si veyeu alguna altre criatura que va pesada y tonta, li canteu:

Ara balla 'l saco de palla,
Ab sa muller y la seva canalla.

O que sigui avara, que llavoras ab tó de mofa li aneu dihent:

La gallina blanca
que tot ho escampa,

la gallina negra
que tot ho arreplega.

O peresosa que per tot cerqui escusas, que li diheu:

Lo dilluns,
per sos difunts,
la vella no fila;
lo dimars,
per sos pecats,
la vella no fila;
lo dimecres,
per sos deixebles,
la vella no fila;
lo dijous,
perque te 'ls dits tous,
la vella no fila;
lo divendres,
perque te 'ls dits tendres,
la vella no fila;
lo dissapte,
cuina y pasta,
la vella no fila;
lo diumenge,
filaría
sino que no n' es dia.

Si per desgracia es la minyona de servey ó cambrera la qui 'us fa enfadar, ó no 'us vol donar alguna cosa pera menjar, perque vosaltres sempre teniu un budell vuyt, 'us li poseu á cantar:

Paula,
para la taula,

para la be,
que 'l pare ja ve.
Foch á la cuina,
foch á la taula,
foch á la qua
de la avia Paula.

O si es alguna amiga que 'us fa enfadar, li canteu:

Lletja fumada,
cap d' arengada,
coixa d' un peu,
á cal... la trovareu.

dihent en los punts suspensius lo nom de la casa de la amiga vostra.

O

Cap pelat
caballera de soldat.

Y també

Antonia , Apolonia,
mare dels aucells,
se 'n va per las plassas,
á comprá budells:
compra que compra,
compra plats trencats,
la Antonia Apolonia
se casa ab un soldat.

O ab mes intenció li diheu :

Marieta (ó 'l seu nom) amaga 'l cap, (1)
que al teu pare l' han penjat,
ab las forcas de Mallorca,
¡ tira la corda ! ¡ tira la corda !

O si us voleu burlar d' algú d' aquells que tenen un carácter tan variable que tant aviat ploran com rihuen, li canteu:

La muller de la perdiu,
tan aviat plora, tan aviat riu.

Y si 'l voleu amohinar l' agafeu pel detrás y tot fentlo rodar li canteu:

Roda, roda, molinè,
si 'm fas caure 't mataré.

---

(1) Algunas vegadas aquesta dita se fa servir pera cassar sargantanas. Al peu d' alguna soleyada paret, totas las criaturas ó millor dir noys, donchs que es mes joch de noys, van espiant las esquerdas de la mateixa fins que d' alguna d' ellas surt una pobre sargantana. Llavoras son los crits, se la persegueix, se la agafa, y clavant á terra dos tronquets ab un altre de travessé á dalt, hi lligan un cordillet pera ferne una forca, y de ella hi penjan la sargantana mentres van cantant:

Sargantana amaga 'l cap
que al teu pare l' han penjat, etc.

En la mencionada revista de *Langues romanes* se posa variada de la següent manera:

Sargantana treu lo cap
que ton pare está penjat
á una forca de finestra,
...surt á depressa!

que com se veu, en son final, ha d' esser equivocada.

O posant alguna cosa damunt un company ó amích, sense que ell se 'n adoni, li aneu cantant fins que ho repara y s' ho treu:

Tinch un burro tan valent,
porta la carga, porta la carga,
tinch un burro tan valent,
porta la carga, y no se 'n sent.

També pera burlarvos del que vagi molt estirat ó vulgui presumir, li canteu:

Don re,
porta botas,
y está seré.

Y si á lo presumit s' hi anyadeix lo esser un xich melindrós, ho mudeu dihent:

Lo Senyor Ramon,
de las cantimplaynas,
porta polaynas,
y está seré.

O be 'us voleu burlar d' algun embustero y li aneu cantant:

Lo Senyor Ramon,
enganya las criadas,
lo Senyor Ramon,
enganya tot lo mon.

Y si heu fet alguna malesa que mereixi cástich, ja per endevant 'us poseu á cantar:

Lo meu pare 'm vol pegá,
ab unas corretxetas,
totas plenas de punxetas;
lo meu pare 'm vol pegá,
ab uns corretxons,
tots plens de punxons.

Tot aixó, quan lo que es pitjor, per tractarse de cosas de religió, tot rihent, no feu la senyal de la creu, cantant:

Per la senyal,
de la canal,
de la petxina,
clavellina,
d' un soldat,
escabellat,
sota á terra,
á Montserrat.

També quan voleu probar lo difícil que es nostra llengua á los dels altres regnes, los hi feu dir, segurs de que cap podrá pronunciarho be:

Setse jutges,
menjan fetje,
d' un penjat.

O

Un plat negra pla,
ple de pebra negra está.

Com á jochs tambè de dificultat en la pronunciació, per lo facilment que fa equivocar la gran semblansa de las unas paraulas ab las altres, son los següents:

Una gallina xica, pica, cama curta y bacarica, va tenir set fills, xichs, pichs, cama curts y bacarichs; com la gallina era xica, pica, cama curta y bacarica, per axió va tenir set fills, xichs, pichs, cama curts y bacarichs.

Que també 's diu d' aquesta altre manera:

Una polla xica, pica, pallarica, cama torta y bacarica, tingué nou polls xichs, pichs, pallarichs, cama torts y bacarichs; si la polla no hagués sigut xica, pica, pallarica, cama torta y bacarica, los nou polls no haurían sigut xichs, pichs, pallarichs, cama torts y bacarichs.

Y la que diu:

Vinch de part de ma Senyora (1) si la Senyora s' anyora.—¿Si la Senyora, s' anyora?—No Senyora, la Senyora, no s' anyora.

Com á joch de paraulas se diu també:

Es per dal, no te qu' anari perque si no 'l faria quedá allá.

Que en la pronunciació sona:

Es pardal no te canari per que sino 'l faria cadallá.

Y també:

Es aixís com vosté diu,
vosté diu 'l que es,
es aixís com voste diu,
y aixís es.

---

(1) En la pronunciació s' entén sanyora.

Que confon sempre al que ho vol dir depressa.

Y aixís d' altres jochs que mostran ja vostra picardía, com ho es també aquell en lo qual acostant alguna cosa bona pera menjar á la boca d' un altre que la obra tot esperantho, li aneu passant del nas á la boca y de la boca al nas, tot dihent:

Coca,
del nas á la boca,
de la boca al nas,
no 'n tastarás.

y acabeu per menjárseli vosaltres. Aixó quan algun dels que he dit com per exemple en los que 's refereixen á burlas y mofas, no mostreu ja un carácter dolent; per axò crech millor posar punt final y no dirvosen cap mes.

Las primeras ditas ja 'us cansan y necessiteu cosas de mes agilitat y forsa, pera distreureus; ellas son pera quan encara 'us venen á veure los reys, que 'us portan un bon munt de joguinas que 'us distrehuen tot l' any, ó quan per Pasqua, los padrins encara 'us duhen las *monas*, tan carregadas d' ous; ara ja res d' aixó vos plau, y 'us estimeu mes jugar á jochs animats y distrets y busqueu lo cavall fort, lo fet, y altres que 'us vaig á esplicar, deixant de ferho ab lo de la pilota, baldufa, bitllas, balas, estels ó gruas, redolins y molts altres per no tenir dita especial ó modo característich de jurgarhi y ser coneguts per demés de tots vosaltres.

Lo *fet* consisteix en poder atrapar un dels que jugan, que regularment se fa á sort, á los demés que

ó be s' amagan ó fugen ben lluny , desde ahont cridan: *Fet.*— En lo *fet á la galindaina* están ajupits tots los jugadors y alsantse continuament lo qui para, 'ls te de procurar agafar en lo moment que estant drets, y fins que n' atrapa un de aquesta manera, te de continuar amagant, posantse en lo seu puesto lo qui ha tingut la desgracia de deixarse agafar. En lo *puput* sense roda, lo qui amaga va tapat d' ulls, y te de procurar agafar á un dels jugadors, per lo tant encara qu' es joch que s' acostuma fer dintre d' alguna pessa ó cambra, es sumament perillós, perque es molt fácil que 'l que amaga 's dongui algun cop. En lo *amaga esquenas* ó 'ls *quatre cantons* los jugadors se posan d' esquena á la paret, á l' enfront un dels altres; lo qui para 's posa al mitg y dirigintse á un d' aquells diu:

Teta de pa.

Y aquell li respon:

Vesten allá.

Llavoras se dirigeix al segon y li diu:

Teta de vi.

Y aquell li contesta:

Vesten allí.

Y se dirigeix al tercer á qui diu:

Teta de pa y formatge.

Y li respon:

Vesten á mal viatje.

Desde llavoras los jugadors s' han de cambiar uns ab altres de puesto y l' habilitat del qui para consisteix en anar espiant be sos moviments y poder ocupar un dels puestos dels jugadors, aixís que un d' ells n' ha eixit pera cambiarse ab un altre: 'l que queda sense puesto te de posarse al mitg y amagar.

En la *Campaneta la ninch ninch*, un amaga una cosa que 'ls altres no ho vegin y que despres quan la te amagada y diu:

La campaneta la ninch, nich,
qui la trova ja la tinch.

Tots los demés tenen d' anarla á buscar. Si algun s' hi acosta lo qui l' ha amagada ho va indicant dihent: — Ja 's creman. — Ja 's creman mes. — Ja 's creman menos, etc., fins que un la troba que allavoras ell es á qui toca amagarla.

En la *Serp* se posan l' un detrás de l' altre agafantse pel cos; com mes hi jugan mes llarga es la serp, y lo joch es mes bonich, un altre que fa d' ángel 's posa devant del que fa de cap de la serp que es lo dimoni, y ha de procurar agafarli las animas que te presas, que son tots los demés, comensant pel de la qua; la habilitat del dimoni consisteix en saber defensarse be pera que no n' hi prenguin cap, aixís com la del ángel en saberlashi anár prenent, fins deixarlo sol. En la Provincia de Girona, las noyas també hi jugan dihentho d' una altre manera. Se posan aixi mateix la una darrera l' altre, totas en rastellera, agafantse pel devantal, per la banda de detrás. La que está fora y no forma part de la serp, diu:—He perdut

una sabateta. — Y totas de renglera ensenyan lo peu. Llavoras aquella passa per devant de totas de una en una, y va dihent:— Aqueixa no — aqueixa no, fins que diu: aqueixa sí y vol aná á pendre á la noya que la porta, tot dihent:—San Pere vol una ánima. Lo cap te d' estar ben amatenta en defensarla mentres va contestantli:— San Pere no l' haurá. Y continua 'l jochprenentli totas las jugadoras fins que no n' hi queda cap. També en la província de Lleyda, en Tremp y sos indrets, serveix pera jugarhi la jovenalla lo dia de la festa major, empero fentho de nit y portant tots una teya encesa á la boca, per manera que ab los moviments de la serp y las giragonsas contínuas que te d' anar fent pera defensarse del que la va desmembrant, produeix un efecte sorprenent y fantástich, pues verdaderament sembla una serp ab escatas de foch.

En lo *romamá*, un está assentat y dona 'l cap del mocador que ha entortolligat com un fuet, á n' els altres jugadors que te al voltant. Los hi diu una endevinalla y va passant lo mocador de un en un á veure qui la endevina; y quan ne troba un li deixa anar lo mocador y aquest se posa á corre detrás dels altres, que tenen d' estar ben amatents á fugir, donantloshi aquell fuetadas ab lo mocador mentres lo qui está sentat diu:—Romamá.—Romamá.—Mes si diu — Romamí — llavoras los altres se giran contra 'l qui 'ls corra al detrás y li pegan. La broma consisteix en tornar á dir:— Romamá — quan tots están pegán á n' aquell lo qui 's gira y no dona cop ab lo mocador que no encerti. Quan se vol acabar se crida:— Romamí, tocam á mí:— Romamí, tocam á mí:—y 'l que te 'l mocador corra cap al que porta la veu, perseguit pels altres que 's venjan dels cops quels hi ha donat.

En lo *cavall fort* se fan dos bandos, un que para y un que salta. Los que componen aquell s' ajupan l' un derrera l' altre aguantantse mútuament per lo cos al cap devall de la esquena, y amagant lo cap sota 'l ventre del de davant pera que 'ls altres al saltar no 'ls hi fassin mal. Los qui saltan, se posan un xiquet lluny y després d' haver dit, lo qui va al cap:

Cavall fort,
tente fort,
si per cas caus,
digas fava,
del teu cor.

van saltant l' un derrera del altre á la esquena dels que paran. Tenen d' aguantarshi tal com hi han quedat montats, sense moures ó adovarse gens pues sino perden. Si 'ls de baix se cansan y vehuen que 'ls de dalt s' aguantan forts, dihuen: —*Faba.* Los de dalt saltan y 's torna á fer lo joch. Mes si los de dalt han quedat malament y van relliscant, los de baix tenen d' aguantar tant com poden fins que aquells han caigut, que allavoras ocupan lo seu puesto y 'ls de baix son llavoras los que saltan.

En lo *riscat* se fan també dos bandos y posats l' un al enfront del altre, ne van eixint sucesivament un de cada bando procurant sempre 'l derrer sortit agafar á algun dels altres del bando contrari. Cada un que s' agafa queda presoner, procurant cada bando rescatar los presoners que li hagin fet, á qual fi aquestos se posan de renglera ab los brassos estirats de cap al seu propi bando. Quan un camp ha fet presoners á tots los del altre, s' ha acabat lo joch.

Pera jugar á *saltar pilans*, se posan tots los noys de renglera, menos aquell á qui ha tocat la sort que 's posa de mans á terra. Cada un dels altres esculleix un número y quan tots lo tenen se posan á cridar :—A la una.— Y 'l que te 'l número hú surt de la filera y saltant per sobre 'l que está ajupit diu:

Lo sol y la lluna.

Los altres dihuen :—A las dos.—Y 'l que te 'l dos salta dihent:

La cara de gos.

Los altres :— A las tres. – Y 'l que salta,

Saltar y no dir rés.

Aixis se van dihent tots los números y 'ls que 'l tenen per ordre van saltant y dihent:

A las quatre,
Lo gat y la rata.
A las cinch,
Passa que ja 't tinch,
A las sis,
Lo peu de 'n Lluis.
A las set,
Lo senyoret.
A las vuyt,
Lo diná ja es cuyt.
A las nou,
Lo sopá ja 's cou.
A las deu,
Lo salt de la guineu.

Regularment aixís que han saltat se posan també ajupits á fi de que 'ls que segueixen detrás tinguin de saltarlos també á ells, de manera que així com lo primer sols n' ha tingut de saltar un, l' últim te que saltarne nou..

De vegadas quan tots han saltat, lo qui ha estat ajupit de bon principi salta á tots los deu que li han passat per sobre y 's posa ajupit á l' últim, mentres que 'l que tenia 'l número hú salta á la seva vegada á tots los demés y també 's posa á l' últim y aixi succesivament anantse saltant sempre uns als altres y aixecant cada volta mes lo cos á fi de que 'l salt tingui d' esser mes alt.

En lo *Soldadet* se fa una rodona y sentats los que jugan, un d' ells porta 'l joch y posat al mitg, diu: —Lo soldadet ha vingut de la guerra tot despullat. ¿Qué li fará vosté?—Axó va preguntantho á tots los jugadors, y cada un va contestant encarregantse d' una pessa de roba distinta del soldat;-jo la camisa;-jo los mitjas:-jo 'l jech, etc., van responent. Quan tots han dit la seva cosa, torna á n' el primer que ha respost y li fa preguntas sobre si te llesta la pessa de roba de que s' ha encarregat, sent d' advertir que al contestar no 's pot dir *si*, ni *no*, ni *que se yo* y á n' el que se li escapa dirho, paga penyora: y quan tots tenen una penyora s' acaba 'l joch.

En l' *anell picapadrell* també 's fa una rodona en que tots están assentats, un se posa al mitg portant l' anell entre las duas palmas de las mans, tots los demés posan tamhé las mans plegadas y aquell va passant de un en un, obrint ab las sevas mans plegadas las mans dels altres y fent veure que 'ls hi deixa l' anell. Quan ha acabat de donar la volta y ha deixat l' anell á un dels de la rodona, procurant be

que no 's vegi á qui es, pregunta á un dels jugadors :—¿Qui te l' anell? Y l' altre diu lo qui li sembla; si ho endevina s' alsa y porta 'l joch y si no ho endevina, paga penyora y aquell ho pregunta á un altre.

A n' aquest joch s' hi juga també agafant un cordill ó be una cinta de la llargada de la rodona, á qual cinta s' hi fica un anell, y 's hi fa un nus perque l' anell pugui corre, mes no escaparse. Tots los de la rodona agafan la cinta cloguent las mans y 's fan passar l' anell, sens que 's vegi qui sel queda; lo qui s' está al mitg, en un moment donat diu:-Parin-y com en lo altre joch va preguntant, qui te 'l anell, continuantse del mateix modo.

Pera jugar á *Sants*, un fa de venedor, altre de comprador y los demés enfilats en cadiras y en diferentas posicions segons lo Sant que representan, fan de Sants, per exemple la qui fa de Mare de Deu dels Dolors, te d' estar ben compungida, lo qui de Nostre Senyor com si estés clavat en creu, etc.: també 's poden fer grupos de dos ó tres, com Sant Miquel y 'l dimoni; la sacra familia composta de Nostre Senyor, la Mare de Deu y Sant Joseph, etc. Tota la gracia del joch consisteix, en lo venedor lo elogiar los Sants fent veure las sevas bonas qualitats, en lo comprador en dir cosas pera procurar ferlos riure y en los que fan de Sants estar ben serios y 'l que riu, paga penyora: y á medida que 's van comprán los Sants, aqueixos se uneixen al comprador procurant fer riure als altres.

En lo joch de las *gerras*, hi ha també un comprador y un venedor y tots los demés se posan ajupits á terra agafantse las mans per sota dels genolls, quedant los brassos com á duas nansas, lo compra-

dor va trucant á cada gerra y 'ls que 'n fan tenen d' anar simulant lo trinch de las gerras, un prim, l' altre esquerdat, l' altre ben fosch, etc. Lo comprador va dihent: —Quin só tan esquerdat! ó tan prim! no m' agrada; fins que 'n trova una que li sembla be y girantse al venedor, li diu:

—Quan ne voleu
d' aquesta gerra?

Y lo venedor respon:

—Un diné y malla,
— Una palla.
—Aneu, aneu al pallé,
—Un cap d' agulla grossa.
—Aneu, aneu, que prou me costa.
—Un cap d' agulla de picá,
—Aneu, aneu á rodá.

Llavoras lo comprador se 'n va y quan es un xiquet apartat, lo venedor li crida:

— Jova, jova, la perruca 'us cau.

Y aquell respon:

—Ajudeumela á cullí si 'us plau.

Lo comprador s' acosta y ab lo venedor agafan á la gerra per los seus brassos, y la duhen al puesto ahont aquell diu, fins que hi son totas las gerras.

Pera jugar á *Estirá sevas* totas menos una s' assehuen á la falda de las altres. La mes gran á terra, la segona á la falda de la mes gran, la tercera á la de la segona y aixi totas per ordre d' edat, quedant á dalt de tot la mes xica de las criaturas: totas s' agafan pel cos tan fort com poden. La que fa 'l joch s' hi dirigeix y pregunta:

—Ave Maria?

La última de totas, ó sia la mes gran, li respon:

—Qui hi ha?
—Teniu foch?
—Ni llum tampoch.
—'Us vaig á pendre
una seva del hort.
—Voleu seva ó sevallot?
—Vull sevallot.

Llavoras se dirigeix á la mes petita que está sentada damunt de tot y se la posa á estirar fins que la pot arrencar, totas las altres tenen de aguantar tant com poden, per no deixársela endur. Quan ho logra, junt ab la que ha fet seguir, torna á comensar lo joch y totas duas estiran á la que ha quedat á sobre y aixís van continuant, necesitantse cada volta una mes á estirar, perque com van quedant las mes grans, costan mes de fer seguir, posantshi totas pera arrencar la última.

Un altre joch es lo dels *Cunillets*. Una criatura s' assenta, una altre posa 'l cap á la seva falda y las demés anant á donar avans un cop á la esquena de

aquesta, van á amagarse. Mentres ho fan, la que está sentada diu:

Cunillet amaga, amaga,
que la llebra va á cassá,
de nits y de dias,
escorxa botinas,
escorxa butons:
si no trobas cunillets,
t' estiraré las orellas,
si no trobas cunillons,
t' estiraré los orellons.

Altres ho dihuen d' aquesta manera:

Cou, cou diná,
que la llebra
va á cassá,
de nit y de dia
fica foch
á la Abadía.

Quan la que está sentada ha acabat, crida:

—Cunillets, cunillets,
esteu ben amagadets?

Y 'ls cunillets responen: Sí.

—Amagueus be,
que la llebreta vé.

La que está ab lo cap á la falda, llavoras s' alsa y diu:

—Isca, isca,
la burra de 'n Batista
la.....

Diu lo nom de la que vol que ixi. La que está assentada diu:—A buscarla.—Y ella llavoras se 'n va allí d' ahont creu que está amagada la que ha anomenat. Si ho endevina y la troba, aquesta 's posa en lo seu puesto y amaga, si no ho endevina, la que está sentada diu:

—Roca pinya,
roca pinya.

Y eixint las altres li pegan com en lo *Romamá* fins que es al puesto de la que está sentada.

Molt bonich tambe es un altre en que una de las jugadoras está sentada y va donant, tot baixet, lo nom d' una cinta á cada una de las altres, menos á duas las quals una fa d' angel ab palma y l' altre de dimoni ab forqueta. Totas las cintas se posan de renglera y l' angel se 'n va á la que está sentada y diu:

—Pam, pam.

Aquella respon:

—Qui hi ha?
—Un angel ab palma.
—Qué vol?
—Una cinta.
—De quin color?

L' angel te de dir un color: si hi ha cinta d' aquell color, se 'n dú á la que 'l porta ó representa, sino se 'n va tot sol.

Llavoras se n' hi va lo dimoni ab forqueta, que fa lo mateix y aixis cada un se 'n porta totas las que endevina, duhentlas al seu cantó, l' angel á ma dreta y lo dimoni á ma esquerra, fins que las jugadoras son acabadas, que llavoras los dos camps ó partits que s' han fet, miran de poderse arreplegar mes jugadoras l' un á l' altre.

En las nits de lluna també se juga al *Hermitá*. Un que 's lo qui fa d' hermitá se posa á la claror de la lluna y los altres á la sombra y li dihuen:

—Pare hermitá,
me vol deixá entrá al sol?

Y l' hermitá respon:

—Ni al sol, ni á la lluna.
—Los aucellets ve hi entran.
—Perque volan.
— Jo també volo.

Y saltan á dins; si 'l hermitá 'ls agafa, quedan presoners allí y 'ls altres tornan á fer lo joch, que dura fins que tots son presoners.

També en los pobles de fora, unas noyas ab altres boy assegudas á la respective entrada de casa seva, 's van cridant y responent:

—Teta vols pá?
—No, que hi ha crostas.
—¿Teta vols vi?

—No, que hi ha mosquits.
—Teta vols peix?
—No, que hi ha espinas.
—Teta vols carn?
—Massa hi ha ossos.

Y dihent *ossos, ossos*, se van corrent las unas detrás de las altres donantse cops, fins que cada una s' ha ficat á casa seva.

També es bonich y sensill lo que consisteix en pronunciar cantant lo seguent mentres se fan ratllas en un paper; sortint sempre quinze ratllas. Se canta depressa y ab la tonada de marxa de las cornetas. A fi de que 's vegi mes com surtan hi poso senyals sota la sílaba en que toca fer la ratlla, encara que no cal mes que anar fent ratllas mentres se diu y 'n sûrtirán sempre quinze de justas.

Quinze son quinze,
| | | |
Quinze, Quinze, Quinze,
| | | |
Quinze son quinze,
| | | |
Quinze, quinze son.
| | |

Pera jugar á *Proverbis*, se n' escull un, com per exemple: Lo que no vulgis per tú, no vulguis per ningú: Se reparteix una paraula, á cada una de las personas que hi jugan y 'l que porta 'l joch fa una pregunta á cada hu, y 'l que respon, te de ficará la resposta la paraula que te encarregada, empero d' un modo dissimulat que no 's conegui; per exemple: lo primer tindrá encarregada la paraula «Lo»

y si li preguntan :—Va anar al teatro ahí? te de respondre de manera que hi hagi aquella paraula, com : No hi vaig anarhi perque *lo* teatro estava tancat; ó qualsevol altre cosa que hi vinga bé. Y del conjunt de paraulas que diuhen tots los jugadors lo qui fa 'l joch te de endevinar lo proverbi.

Per apurar una lletra s' agafa un mocador y 's va tirant d' un al altre, á n' al que 's vol y havent escullit avans la lletra que 's vol apurá; á la pregunta que fa lo qui tira 'l mocador de « ha vingut un barco carregat de...» l' altre te de respondre una cosa que comensi ab la lletra que 's vol apurá, per exemple. si es la P, de peras, pomas, etc., y 'l que 's queda sense respondre per no acudírseli cap paraula que comensi ab la dita lletra ó hen diu alguna que ja 's hagi dit, paga penyora.

A *Noms*, s' hi juga escullint un nom com per exemple Maria, y repartint sas sílabas entre 'ls jugadors que 's divideixen en diferents grupos: si 'ls jugadors son nou, suposém, tres s' encarregan de la sílaba *Ma*, altres tres de *ri* y los últims de *a;* lo qui fa 'l joch, que mentres s' ha escullit lo nom y s' han repartit sas sílabas, s' está apartat, se posa al mitg y dient:—A la una, á las duas, á las tres;—al moment de dir á las tres, tots los altres cadescú diu la seva sílaba pero ben ajustats y d' aquell crit sol que 'n resulta, lo qui fa 'l joch te de traurer lo nom que s' ha escullit, repetintse aixó tantas vegadas quantas se necessitan fins que ho ha endevinat.

Y per últim pera jugar á *Xaradas* se forman dos partits ó camps, tenint cada un d' ells un gefe que 'ls dirigeixi y que deuhen obehir en tot lo que 'ls digui. Quan un partit fa xaradas l' altre es qui las te d' endevinar alternant en ferlas los dos par-

tits. Lo cap del partit á qui toca ferla, esculleix un nom, per exemple Aiguadó, que 'ls del altre partit no ho sentin, y ab los seus, se posa á fer las diversas parts ab que ha dividit lo nom, y diu:—Primera part; y tots los del seu partit se posan á fer actes que tinguin relació ab l' *aigua*, tots plegats pera confondre mes y sense dir may res, aixis uns farán veure que rentan, altres que passan la passera d' un riu, altres que van á una font, altres que demanan veure, etc., etc.; cóm mes cosas millor. Quan han acabat la primera part, ixen á disfressarse si es precis ó á buscar las cosas necesarias per la altre part y quan ho tenen arreglat surten á representarla, així pera figurar lo *dó* se 'n posará un á n' el piano, los altres farán veure que cantan, un altre fará de mestre, etc., y acabat ixen á ferlo tot representantlo per exêmple figurant un curs de professó ab los jegants, un aiguadó ab la cistella y uns que li demanan veure, ó 'ls soldats fent l' exercissi y l' aiguadó passant per entremitg d' ells venentlos aigua ó alguna altre cosa que ho representi be. Se poden fer xaradas molt bonicas y variadas.

En 'ls jochs ó festas de aquesta edat dech també citarvos, si sou noys lo de *Serra la vella* y sí sou noyas lo de *Santa Llucia.*

Lo primer te lloch á mitja quaresma, quan tota la terra sembla que vulguí comensarse á deixondir del fret d' una llarga hivernada; y 's fa per noys, en aquell temps en que anualment tothom fa penitencia per la mort de tot un Redemptor, com volent dir que per sa ignocencia son lliures de un penediment que tots havem de tenir pera redimirnos de nostras culpas. Per lo regular se fa un dimecres; tots los noys s' aplegan y provistos cada un,

qui d' una cistelleta, qui de un mocador, se 'n van de casa en casa, en la porta de las quals, dos agafant una fusta fan veure que se la posan á serrar, mentres los altres van cantant:

Serra, serra la vella,
que 's menja la escudella,
serra, serra la jova,
que 's menja la carndolla.
Mestressa porteu ous,
que demá será dijous,
de la caixa calaixó,
porteu ous á la cistella,
de la caixa calaixó,
porteu ous al cistelló;
mestresa porteu pa,
que la serra no pot passá;
mestressa porteu vi,
que la serra no pot seguí;
mestressa porteu cansalada,
que la serra está embossada,
mestressa porteu coca,
que la serra sens traboca,
mestressa porteu butifarra,
que la serra está cansada,
mestressa porteu diners,
que la serra no pot mes.

Aixís van cantant fins que 'ls donan alguna cosa, y 'n dihuen anar á serrar la vella ó serrar la mitja quaresma. Per lo regular se 'ls donan ous, butifarras y alguna altre cosa de menjar, ab lo qual á l' endemá se van á fer un dinar. Si no sels dona res, llavoras hi afageixen tot cridant:

A las vellas,
caldo d' estellas;
pels hereus,
caldo de guineus;
per las jovas,
caldo de pollas;
pels escolans,
un garrot de quatre pams.

Quan se 's mes gran, que 'ls dejunis ja comensan de tocar á la jovenalla, per Pasqua florida en que tot ja rebrota, en mitg la hermosura de la naturalesa, lo jovent galant ix també á demanar ous y demés ab que fer un alegre dinar, mes ho fa tot just al trench de l' alba, ab cistellets y canyas enflocadas, anant á trucar á la porta de las noyas. Y las caramellas ó camilleras es una de las festas mes bonicas de nostra terra. Mes això encara no 'us pertoca, ja vindrá á la vostra edat.

Semblant al de *Serra la vella* del noys, las noyas ne fan un, mes al entrant de l' hivern, lo dia de Santa Llucia. Aquest dia ben abrigadetas y á l' hora del sol, ab lo cistellet al bras van de casa en casa ó de pagesía en pagesía, tot cantant los goigs de la Santa, que per esser coneguts no poso. Se 'ls acostuma á donar també ous, figas, nous, pansas, atmetllas, etc., de tot lo qual ne fan un dinar ó brena.

Tot cantant podeu jugar també á lo Mestre Mateu. Assentats tots l' un boy al costat de l' altre, comenseu:

Mestre Mateu, volsti jugá de la timbaleta?
volsti jugá de la timbalá?
Ram, plam, plam,

fa la timbaleta,
ram, plam, plam,
fa la timbalá.

Tots tenen de fer l' accionat de tocar lo timbal. Y 's torna á cantar:

Mestre Mateu, volsti jugá de la trompeteta?
volsti jugá de la trompetá?
Tre, tre, tre,
fa la trompeteta,
tre, tre, tre,
fa la trompetá.
Ram, plam, plam,
fa la timbaleta,
ram, plam, plam,
fa la timbalá.

Tothom te de fer l' accionat de tocar la trompeta y desseguida 'l de tocar lo timbal. Y 's torna á comensar:

Mestre Mateu, volsti jugá de la campaneta?
volsti jugá de la campaná?
Nanch, nanch, nanch,
fa la campaneta,
nanch, nanch, nanch,
fa la campaná.
Tre, tre, tre,
fa la trompeteta,
tre, tre, tre,
fa la trompetá.
Ram, plam, plam,
fa la timbaleta,
ram, plam, plam,
fa la timbalá.

Aixís cada vegada se canta un instrument nou, afeginthi al seu detrás tots los anteriors per l' ordre ab que s' han anat cantant, fent sempre l' accionat de cada un d' ells y pagant penyora aquell que no se 'n recorda be y equivoca l' ordre ó be 's distreu y per compte de senyalar lo que canta, fa l' accionat d' algun altre instrument. Se allarga molt per a probar la memoria dels que hi jugan y se canta: la zimbombeta, la zimbombá; la castanyoleta, la castanyolá; la violineta, la violiná; la cornamuseta, la cornamusá; la fluvioleta, la fluviolá; la guitarreta, la guitarrá etc., etc.

Lo *Mussol* es diferent y tota la habilitat consisteix en saber dir la nombra al revés y saberse aguantar durant ella la respiraciò, fa aixís:

Lo mussol no pot cantar perque es tot sol,
lo mussol no pot cantar sino son dos.
Dos y un y un tot sol.

Lo mussol no pot cantar perque es tot sol,
lo mussol no pot cantar si no son tres.
Tres y dos y dos y un y un tot sol.

Lo mussol no pot cantar perque es tot sol,
lo mussol no pot cantar sino son quatre.
Quatre y tres y tres y dos y dos y un y un tot sol.

Y axí 's va cantant afeginthi cada vegada un número mes y contantlo desprès al revés.

Cinch y quatre y quatre y tres y tres y dos y dos y un y un y un tot sol; sis y cinch y cinch y quatre y quatre y tres y tres y dos y dos y un y un tot sol.

Fins á dotze: 'L qui 's desconta ó respira dihent los números paga penyora. S' ha de dir ben depressa.

Semblant á n' aquestos es lo dels Aranyons, en lo qual se canta:

Los aranyons si n' eran dos,
de los dos lo un no ho sé,
y á la finestra y á la finestra,
de los dos lo un no ho se,
y á la finestra me 'n aniré.
Los aranyons si n' eran tres,
de los tres los dos no ho se...
Los aranyons si n' eran quatre
dels quatre los tres no ho se...

fins á dotze.

Ara, avans d' acavar, puch dirvos uns quans balls, reminiscencias alguns de la antigua Roma y Grecia, que son bonichs per la animació y vida que portan. Res hi ha mes placenter que algun diumenge á la tarde, sota un emparrat ó en algun plané, veure lo airós moviment que en sí dits balls portan acompanyats de tan frescas, vivas y características tonadas. No 'us vull pas parlar del ball de 'n Serrallonga y altres propis ja sols de gent gran.

Lo Jan petit se balla fentne la sardana y cantant:

Lo Jan petit com balla,
com balla, balla, balla,
lo Jan petit com balla,
ab lo dit, dit, dit.

Tothom se deixa anar de las mans, se para la ro-

dona y tots lo que lo ballan, allargan lo dit cap al mitg dihent:

Ab lo dit, dit, dit,
ara balla, ara balla,
ab lo dit, dit, dit,
ara balla tan petit.

Lo Jan petit com balla
com balla, balla, balla,
lo Jàn petit com balla,
ab lo peu, peu, peu.
Ab lo peu, peu, peu,
ab lo dit, dit, dit,
ara balla, ara balla,
ab lo dit, dit, dit,
ara balla tan petit.

Al dir ab lo *peu* la roda s' atura y tothom tira lo peu cap endins y despres lo dit, que es lo segon de la ma. Y axí cada volta se va dihent una cosa nova y senyalantla; com lo nas, y tothom se toca 'l nas, la espatlla y de dos en dos se giran tocantse ab sas esquenas, etc. Y se segueix dihent y senyalant totas las altres cosas que anteriorment s' han cantat.

Ab lo nas, nas, nas,
ab lo peu, peu, peu,
ab lo dit, dit, dit,
ara balla, ara balla,
ab lo dit, dit, dit,
ara balla tan petit.

En lo *Pagés* (1) també 's detura la roda pera imitar succesivament las feynas del pagés:

---

(1) Tant aquest ball com lo de la Nina de Puigcerdá 'ls trech

Lo meu pare quan llaurava
feya aixís,
feya aixís,
s' en donava un cop al pit,
y s' en girava,
treballeu, treballeu,
que la cibada culliriau,
treballeu, treballeu,
que la cibada culliréu.
Lo meu pare quan sembrava, etc.

La *nina de Puigcerdá* acompanya certs balls de Puigcerdá y Andorra y diu:

Si passa 'l port nineta, passa 'l port.
— No 'l voli pas passar
Ay mare, mare, mare,
no 'l voli pas passar
lo port de Puigcerdá.
Si passa 'l port nineta, passa 'l port.
No 'l voli pas passar
lo port tota soleta,
no 'l voli pas passar
si 'l meu galan no hi va.

Tot fent la sardana y ab moviments vius y animats se balla *Lo petit baylet*. La tonada y lletra se troban en la important obra las Cansons de la terra, premiada en la universal esposició de Viena, que

---

del Romancerillo catalá del meu mestre lo distingit y benvolgut D. Manel Milá. Los altres los he vist ballar jo mateix.

ab perseveradora constancia publica en Francesch Pelay Briz, volúm III, pág. 145. Diu la lletra:

Lo petit baylet—dematí 's llevá,
agafa la arada—y á llaurá se 'n vá.
O lay la,
la, la, la,
O lay, la,
la, la.

La mestressa es jove—li du l' esmorsar,
un tupí de sopas—y un crustó de pa,
y una arengadeta—per podé passar,
y una carbasseta—pera xerricar,
y 'ls que volen veure—s' han d' arrodillar,
y ab la carbasseta—han de xerricar...

Mentre 's diu la lletra 's va rodant y quan se 's al *O lay, la*, se deixan anar de mans y ballant sols sense moures del puesto van acompanyantho depressa picant la una ma ab l' altre.

Picant aixís mateix de mans, en rodona, anant voltant á poch á poch al compás de la música, bonica y airosa; se balla 'l de Gironella qual música y lletra 's troban també en las Cansons de la terra den Briz, volúm. IV, pág. 77. Diu aixís:

A Gironella una vila tan bella,
ni ha una donzella que á mi 'm fa penar,
si 'ls seus ho volan y 'ls meus s' aconsolan,
desitjaria podermhi casar.

Y una Roseta teniu en la cara,
una en la cara y un' altra en lo front,

que pera mí son duas estrellas
que me illuminan fins á la fi del mon.

Quan me la miro voltada de rosas,
que se 'n passeja por eixos carrers,
no fos estada tan boja ta mare,
foras casada y encara no ho ets.

A Sant Andreu á la plassa hi ha ballas,
gentil Roseta divertimnos bé,
potser será l' última vegada,
gentil Roseta que ab tú ballaré.

Quan jo hi passava al pla de Tordera
men giro al darrera, men poso á plorar,
dich adios vila, dich adios noya,
tú ne 'ts la causa que me 'n tinch d' anar.

Y de la mateixa manera se balla, ab tonada també ben bonica, la següent:

L' endemá de las bodas
á fe llenya va anar,
ab una somera coixa
que no pot caminar.
Lum, la que de l' ayre, ayre,
lum, la, que de l' ayre vá.

Per fer lo ballet del *Pau Riera*, se posan dos bastons en creu á terra, dintre de cada angul s' hi fican una ò duas personas segons si 'ls que 'l fan son quatre ó vuyt, fins se n' hi poden posar tres si son dotze, y 's canta fent lo balancé mentre 's diu

la lletra y adelantant tots un pas en van, un pas enrera, per damunt cada bastó, quan se canta 'l *Tra, la, la, la,* que 's fa durar mitja tonada de la de la lletra. Al donar la última nota, tots se tenen de tornar á trovar dintre de l' angul d' ahont han sortit. Si son gaires lo qui 'l ballan se poden fer combinacions anant los del primer cercle ó siga los de mes endins ó mes aprop del vertice del angul, cap á la dreta per exemple, y los del segon cap á la esquerra. Si se sab ballar fa molt efecte, mes no 's pot descuidar ningú pues lo qui 's distregui va á perill de rebre un cop de genoll del de detrás. No 's pot trepitjar cap bastó pues lo qui ho fá al saltar pert.

La lletra es la mateixa de las Cansons populars, (1) mes la tonada es diferent, aproposit pera 'l ball, viva y alegre. Diu la lletra :

Si son tres ninetas—del lloch de Nissá
que 'n tenen gran junta—¿á treure ball qui hi vá?
Tra, la, la, la, la,
tra, la, la, la.

Hi va l' hereu Riera—que 'n sab de dansar
y ab la més bonica—que en lo poble hi ha...

Encara que aqueixa sigui la lletra, regularment se canta ab una variant de la mateixa que diu aixís :

---

(1) Cansons de la terra de Briz, volum, II, pàg. 117.

Si 'n son tres ninetas — del lloch de Llansá,
la una en diu á l' altre—qui 'ns traurá á ballá.
Tra, la, la, la, la,
tra, la, la, la.

L' hereu Pau Riera — que 'n sab de dansá.
Dona un tom per plassa—sombrero á la ma.
La primera dansa —ja las hi fa aná,
La segona dansa— ja las hi fa torná,
La tercera dansá — gran nova arribá :
Hereu Pau Riera—ja pots ben ballá,
Que la teva aymada —á la mort s' está.
Perdonin Senyoras—que me 'n tinch d' aná.
Pren capa y sombrero —y á Ripoll se 'n vá.
Quan es á la plassa—¿M' aymada hont s' está?
Tres portas vermellas — la de mes enllá.
Ja 'n puja l' escala—y á dalt n' arribá.
Deu te guart Marieta—Deu te guart, com vá ?
Pera tú Riera—pera tú ve bá,
Pera mí Riera—pera mí mal vá,
Que dintre pochs dias — m' haurán de enterrá.

Pera 'l ball del *Mocador* tots los balladors se posan en rodona donantse las mans, menos un que 's queda al mitg ab un mocador á la ma y que va voltant per dintre la rodona, mentres 'ls altres van balancejantse d' un cantó á l' altre, tot cantant *ab* tonada acompasada y graciosa :

Lo ball del mocador,
minyoneta no 'l ballis gaire,
lo ball del mocador,
minyoneta no 'l ballis no.

Si lo del mitg es noy, dihuen minyonet en lloch de minyoneta. Quan han acabat lo del mitg tira 'l mocador á un dels de la rodona; noya si aquell es noy, noy si es noya; lo qual surt al mitg y posantse al devant de l' altre, prenent lo cant un aire molt mes viu y animat, sense moures del puesto 's posan á ballar, ab molt bonica dansa. Los demés repeteixen lo mateix y acabat, lo qui ha tirat lo mocador se 'n va á pendre part á la rodona y l' altre ab passos acompassats ab lo mocador á la ma ò espatlla, 's posa á voltarla per la part de dintre, mentre 's canta:

Lo ballador ja t' ha deixat,
buscan un altre, buscan un altre,
lo ballador ja t' ha deixat,
buscan un altre y aviat.

Ó «la balladora» si lo qui queda al mitg es home.

Drets los balladors, l' un al devant de l' altre, fentshi devegadas també sardanas picant de mans, se ballan los seguents molt airosos, sobre tot l' últim en que s' ha de saver jugar be lo taló y punta de peu.

Ninetas de vora 'l riu,
xicas y verdas, xicas y verdas,
ninetas de vora 'l riu,
xicas y verdas tot l' istiu.
Qui no ballará lleugé,
passi defora, passi defora,
qui no ballará lleugé,
passi defora al carré.
Y al carré jo que hi faré,

que si plou m' hi mollaria,
y al carré jo que hi faré,
que s' plou m' hi mollaré.
Qui no ballará lleugé,
passi defora, passi defora,
qui no ballará lleugé
passi defora al carré.

*
* *

Tant com tinch Marieta 't dó,
Argentona y Argentona,
tant com tinch Marieta 't dó,
Argentona y Mataró.

Y encara 't vull doná mes,
Argentona y Argentona,
y encara 't vull doná mes,
Argentona y Granollers.

Y si encara no 'n tens prou,
Argentona y Argentona,
y si encara no 'n tens prou.
Argentona y 'l Masnou.

*
* *

Fesla ballar tú la pubilla,
fesla ballar tú Josephet,
fesli dá un tom per l' era,
que no se 'n giri lo peuet.
Lo peuet, tra, la, la, la.

*
* *

Un rotllet voldria fé,
de punteta, de punteta,

un rotllet voldria fe,
de punteta jo no 'n se.

Com se balla lo rotllet?
de punteta, de punteta,
com se balla lo rotllet?
de punteta y talonet.

Qui 'l sabrá ballá milló?
de punteta, de punteta,
qui 'l sabrá ballá milló?
de punteta y de taló.

Y he acabat.

Heus aquí una pila de jochs y festas que per vosaltres estimats noys he estampat en aquest llibre. Jo 'us so agafat en vostres tendres anys y 'us he anat seguint fins á una edat, arran ja de perdrels tots y ocupar vostra inteligencia en altres cosas. Sigan ellas las que vulguin, sempre en mitg del trafech d' aquest mon encara que no mes sigui com á visions curtas y voladoras, lo dols recort dels jochs de la edat mes venturosa vostra, 'us umplirá l' ánima de goig y de segur, que si no teniu lo cor gastat, al veure com altres criaturetas hi jugan, al contemplar sa alegría y candidesa, 'us hi dalireu y mes d' una volta voldriau trobarvos en lo seu puesto.

Ara, jo ja 'us deixo; potser encara que volgués no 'm voldriau seguir mes, sols me resta dirvos que

mentres pugueu procureu jugarhi, no vullau ser homens avans de temps, la alegría tan ingenua y franca que 'us donan, may mes tornareu á tenirla; sempre una traidora y amagada punxa 'us vindrá á ferir en mitg dels vostres goigs. Sort qui conservará lo sant temor de Deu; al deixar los jochs quedauvos ab un bon fondo de fe, ella sempre 'us salvará y si teniu memoria, donchs que sos preceptes 'us han de servir molt, no olvideu may, pero may, los sants preceptes que la doctrina de Deu te. Jo no se si haureu estat may á pagés, si hi heu estat, en mitg del sol ardent de una forta estihuada, que tot ho abrusa ó estabella, ó en mitg de las congestas de neu, mitg nusos, tot tremolant de fret haureu vist arribar á la porta de la masía, los pobres, que per escitarvos mes á que 'ls dongeu almoyna, se posan á cantar:

Deu hi siga:
Oyents esteu atents,
oyreu cosas bonas,
son los deu manaments
cosas molt profitosas:
si 'm voleu escoltar
ara vuy comensar.
Lo primer es amar á Deu
sobre totas las cosas.
Lo segon no jurarás
sino cosas forsosas;
jurá ab veritat
si es necessitat.
Cada dia oirás
missa baixa ó cantada.
. . . .

Oirás lo sermó
si tens ocasió.
Pare y mare honrarás
que 'ls hi deus obediencia;
gran premi 't pervindrá
si ho prens ab paciencia;
guardarás aquest manament
que t' es molt convenient.
Lo quint no matarás
qu' es crueldat sobrada,
te 'n penedirás
una y altre vegada:
sempre hem sentit á dir
que qui mata ha de morir.
Del sisé vuy parlar
que 'm causa gran pena
no 'n vulguis deshonrá
dona que sigui agena:
lo que no vulguis per tú
no vulguis per ningú.
Lo seté no furtarás
que n' es cosa mala

. . . .

Lo vuyte no llevarás
ningun fals testimoni,
que qui es amich del mentí
es esclau del dimoni;
qui no diu veritat
no te gaire bondat.
No desitges los bens
sino 'ls que 't previnguin,
causan mals pensaments
mira no 'ls entretinguis.
Guarda aquets manaments

que viurás santament.
Jesus fou assotat
també 'l crucificavan,
de peus y mans clavat
també 'l bofetejavan;
quan nosaltres pequem
las penas li doblem.

Donchs escolteulos be que de sos humils llavis, surt la divina paraula. Fixeuvoshi y guardeu tan sants preceptes y ab ells sempre al pensament y lo sant temor de Deu á l' ánima, podreu ser felissos. Porteu com deyan los antichs:

Lo cap dret,
lo cor net,
y 'l clatell pelat.

Això es, lo cap dret, que no 'l tingueu de abaixar may per ningú; lo cor net, que 'l tingueu sempre pur sense res que 'us lo corsequi; la conciencia ben neta; y 'l clatell pelat, que tingueu lo suficient discerniment y sabiesa pera coneixe lo be del mal y 'l modo de prosperar en vostres negocis.

Y ara fills meus, adeu siau.

FI.

